

Cultuur in Amstelveen

Aanbod, deelname en
financiering van cultuur in
Amstelveen

Francine Burema
Nancy Blaker
Aron Joesse

juni 2026

Eindredactie

Atlas Research
Capital C, 4^e etage
Weesperplein 4a
1018 XA Amsterdam
020 2371400
info@atlasresearch.nl
www.atlasresearch.nl

© Atlas Research, Amsterdam, 2026

Inhoud

Samenvatting en conclusies	5
1 Introductie	11
1.1 Leeswijzer	12
2 De cultuurpositie van Amstelveen	13
2.1 Aanbod in de gemeente	16
2.2 Bereikbaar aanbod vanuit de gemeente	26
2.3 Cultuurdeelname	30
2.4 Cultuurindex	33
2.5 Cultuurfinanciering	36
2.6 Deelconclusies	40
3 Financiering van cultuur	41
3.1 Financiering van cultuur o.b.v. IV3	42
3.2 Verdieping: verhouding subsidies en huisvesting bij musea	47
3.3 Verdieping: huisvesting in subsidies bij benchmarkgemeenten	50
3.4 Verdieping: ontwikkeling cultuuruitgaven Amstelveen	51
3.5 Deelconclusies	54
4 Het belang van cultuur voor de stad	57
4.1 Woon aantrekkelijkheid	58
4.2 De brede welvaart van Amstelveen	60
4.3 De maatschappelijke waarde van cultuur	62
4.4 Deelconclusies	67
Bijlage 1 Details over benchmarkgegevens	69
Bijlage 2 Inhoud Cultuurindex	73

Bijlage 3 Bredewelvaartsindex (H4)

75

Samenvatting en conclusies

Highlights uit het onderzoek

- **Het cultuuraanbod van Amstelveen** wordt in dit onderzoek vergeleken met verschillende groepen gemeenten, ofwel benchmarks: G50, MRA, en een groep middelgrote en grote stedelijke gemeenten met culturele ambities.
- Per inwoner heeft Amstelveen **minder filmaanbod, musea, festivals, bibliotheken en popconcerten** dan de drie benchmarks.
- Per inwoner heeft Amstelveen binnen de gemeentegrenzen **een groter aanbod podiumkunsten**, met uitzondering van popconcerten.
- Amstelveen scoort tegenover de benchmarks **minder goed op bereikbare podiumkunsten** op loop- en fietsafstand, ondanks de ligging bij Amsterdam.
- Amstelveen scoort een 24e plek in de nieuwste G50 cultuurindex – voor het totale cultuuraanbod zit Amstelveen **iets onder het gemiddelde van de G50**.
- Amstelveen rapporteert per inwoner **lagere cultuuruitgaven en -inkomsten** dan de drie benchmarks.
- Data van de Museumvereniging suggereert dat de Amstelveense musea **relatief hoge huisvestingskosten** hebben tegenover de ontvangen subsidies.
- Een door Amstelveen uitgezette enquête onder de benchmarkgemeenten leverde **te weinig respons** op om aanvullende conclusies te kunnen trekken over het aandeel uitgaven dat in huisvesting gaat zitten in de gehele cultuursector.
- Cultuursubsidies zijn in Amstelveen tussen 2017 en 2023 met **ca 8% gestegen** (ruw gecorrigeerd voor inflatie). De werkelijke kosten zijn vanwege hoge inflatie in de sector mogelijk harder gegroeid.
- Amstelveen doet het relatief goed tegenover de G50 gemeenten op het gebied van **woonaantrekkelijkheid** en **brede welvaart**. Dit is eerder ondanks dan dankzij het huidige cultuuraanbod. Amstelveen dankt deze concurrentiepositie o.a. aan een goede baanbereikbaarheid in de regio en veiligheid.
- Naar verwachting groeit de bevolking van Amstelveen in de komende jaren. Om aantrekkelijk te blijven tegenover andere steden is het belangrijk dat **het cultuur-aanbod meegroeit**.

In dit onderzoek staat het culturele aanbod en financiering van cultuur van de gemeente Amstelveen centraal. Het bestaat uit drie onderdelen:

- 1) Een benchmarkanalyse van de cultuurpositie van Amstelveen tegenover meerdere groepen gemeenten;
- 2) Een analyse van de cultuuruitgaven van de gemeente Amstelveen en een selectie benchmarkgemeenten;
- 3) Een analyse van de rol van cultuur in de woonaantrekkelijkheid en de brede welvaart van Amstelveen, en van de maatschappelijke waarde van cultuur voor een stad.

Cultuurpositie van Amstelveen

In dit onderzoek vergelijken we Amstelveen met drie groepen gemeenten (benchmarks) op het gebied van culturaanbod, cultuurdeelname en cultuurfinanciering. Naast de vijftig grootste gemeenten (G50) en de Metropoolregio Amsterdam (MRA) is dat een groep van dertien met Amstelveen vergelijkbare gemeenten op het gebied van grootte, stedelijkheid, ligging en bevolkingssamenstelling: Leiden, Dordrecht, Amersfoort, Maastricht, 's-Hertogenbosch, Nijmegen, Arnhem, Eindhoven, Enschede, Deventer, Alkmaar, Delft en Nieuwegein. Deze laatste groep bestaat voor een deel uit grotere gemeenten dan Amstelveen maar met vergelijkbare culturele ambities. Nieuwegein is opgenomen omdat het net als Amstelveen grenst aan een grote cultuurstad.

Uit de verschillende benchmarkanalyses van het culturele aanbod per 1.000 inwoners binnen de gemeentegrenzen blijkt dat Amstelveen op de meeste indicatoren relatief laag scoort. Dit is het geval voor het filmaanbod, musea, festivals, bibliotheken, en popconcerten. Aan de andere kant is het totale aanbod podiumkunsten (met uitzondering van pop) juist relatief groot. Wanneer we kijken naar het aanbod bereikbare podiumkunsten (op loop- en fietsafstand) scoort Amstelveen juist lager dan de G50 en de MRA, ondanks de ligging naast Amsterdam. Dit kan betekenen dat het aanbod van Amsterdam doorgaans toch te ver weg is tegenover de gemiddelde reisbereidheid voor een cultuurbezoek, en/of omdat de spreiding van het aanbod in de gemeente Amstelveen lager is dan in andere gemeenten. Het vergroten van het aanbod culturele voorzieningen zou ervoor kunnen zorgen dat de gemeente Amstelveen (nog) aantrekkelijker wordt om te gaan wonen.

Bezoek aan podiumkunsten in Amstelveen geeft een gemengd beeld, waarbij het per inwoner lager is dan de MRA en de G50, maar hoger dan in de selectie benchmarksteden. Het

aantal filmbezoeken en museumbezoeken is lager dan alle vergelijkingsgroepen: MRA, G50, en de selectie benchmarksteden.

De gemeente Amstelveen geeft relatief weinig geld uit aan cultuur en ook de inkomsten uit cultuur zijn relatief laag. Mogelijk worden verschillen hierin echter veroorzaakt door verschillen in gehanteerde definities bij het invullen van de enquête door gemeenten.

Met de cultuurindex vergelijken we het totale cultuuraanbod in Amstelveen met dat van de G50 gemeenten. Zowel in 2012 als in 2018 stond Amstelveen net iets lager dan het gemiddelde van de G50 op de door Atlas Research ontwikkelde cultuurindex; respectievelijk op de 29ste en 27ste positie. Met name het aanbod aan podiumkunsten was in Amstelveen ook toen relatief groot. Voor dit onderzoek is wederom een cultuurindex ontwikkeld, waarop Amstelveen op de 24ste plek uitkomt. Hoewel er sprake lijkt van een langzaam stijgende lijn scoort Amstelveen nog steeds (nipt) onder het gemiddelde van de G50.

Cultuurfinanciering

Uit de Informatie voor Derden (lv3) enquête van het CBS blijkt dat in alle benchmarkgemeenten de uitgaven aan cultuur hoger zijn dan de inkomsten hieruit, en dat zowel baten als lasten voor de gemeente Amstelveen relatief laag zijn ten opzichte van de andere gemeenten. De verschillen in hoogte van baten uit cultuur lijken sterk gerelateerd aan vastgoed (huur en pacht), wat bij de meeste gemeenten een belangrijk deel van de baten vormt. Van de benchmarkgemeenten rapporteren alleen Amstelveen en Leiden geen baten uit vastgoed. In Amstelveen wordt dit verklaard doordat de gemeente een andere wijze van invulling van de enquête hanteert waarbij huurinkomsten uit culturele instellingen binnen niet-culturele taakvelden worden verantwoord.

Ter verdieping is op basis van gegevens van de Museumvereniging gekeken naar de financiën van musea, waaruit blijkt dat de musea in Amstelveen van de benchmarkgemeenten de hoogste huisvestingskosten rapporteren ten opzichte van de totale overheidssubsidies die ze ontvangen (59%), en dat de subsidies van deze musea nagenoeg volledig bestaan uit gemeentelijke subsidies. Bij musea in Enschede, Leiden en Maastricht bestaan de subsidies voor een aanzienlijk deel uit overige overheidssubsidies (zoals Rijkssubsidies, Rijkscultuurfondsen, en provinciale subsidies).

Als tweede verdieping is door de gemeente Amstelveen een enquête uitgezet onder de benchmarkgemeenten, gericht op het achterhalen van de verhouding tussen vastgoedkosten en subsidies. Vanwege de lage respons is de enige conclusie die hier mogelijk uit

getrokken kan worden dat ofwel de gewenste informatie over welk deel van de subsidies beschikbaar is voor programmering en welk deel voor huisvesting lastig te achterhalen is voor gemeenten, ofwel dat de informatie mogelijk gevoeliger ligt dan van tevoren gedacht.

Tot slot is de ontwikkeling van de cultuuruitgaven van de gemeente Amstelveen in kaart gebracht aan de hand van de enquête “Detaillering cultuurlasten gemeenten en provincies” van het CBS. Hieruit blijkt dat tussen 2017 en 2023 in Amstelveen de uitgaven aan cultuur zijn gestegen van €7,3 miljoen naar €9,8 miljoen. Wanneer een grove inschatting van inflatie wordt meegerekend, is de stijging circa 8%. Landelijk gezien zijn de cultuuruitgaven over dezelfde periode eveneens gestegen, maar gecorrigeerd voor inflatie gedaald met circa 1%. Gezien de hogere inflatie in de museumsector (en mogelijk andere culturele sectoren), kan het echter nog steeds zo zijn dat de werkelijke uitgaven van de culturele instellingen in Amstelveen even hard of harder zijn gegroeid dan de verkregen subsidies.

Belang van cultuur voor de stad

Cultuur is belangrijk voor mensen, en steden met een groter en meer gevarieerd cultureel aanbod hebben een hogere woonaantrekkelijkheid. We willen graag musea kunnen bezoeken, theater- en muziekvoorstellingen bijwonen en naar festivals gaan. Mensen baseren hun beslissing om ergens te gaan wonen steeds meer op dit culturele aanbod, wat samenhangt met hogere arbeidsparticipatie en economische groei.

Amstelveen is de op twee na aantrekkelijkste gemeente om te wonen van de vijftig grootste gemeenten (G50).¹ Aangezien mensen gaan wonen waar voor hen de combinatie van factoren als de aanwezigheid van banen, cultuur en natuur het gunstigst is, spelen deze factoren een rol in de samenstelling van de bevolking. De ene persoon hecht immers meer waarde aan cultuur dan de ander. Er zal in Amstelveen een toename moeten zijn van het culturele voorzieningenniveau om de verwachte bevolkingsgroei bij te houden en zo aantrekkelijk te blijven. Het cultuuraanbod van een stad draagt ook bij aan een hogere brede welvaart – de brede welvaart in Amstelveen is ook relatief hoog tegenover de G50 (plek 12). De relatief gunstige positie van Amstelveen op de woonaantrekkelijkheidsindex en brede welvaartsindex wordt echter voornamelijk verklaard door een goede baanbereikbaarheid in de regio en goede veiligheid – het huidige culturele aanbod van Amstelveen draagt hier relatief weinig aan bij.

¹ Middeldorp, M., et al. (2024) Atlas voor gemeenten 2024. Amsterdam: Atlas Research.

Als laatste besteden we aandacht aan een framework van Atlas Research waarmee de maatschappelijke waarde van cultuur in beeld kan worden gebracht – cultuur levert immers meer op dan de directe financiële opbrengsten. Het cultuuraanbod heeft op verschillende manieren maatschappelijke waarde:

- De **gebruikswaarde** bestaat uit de tijd en het geld die mensen steken in een cultureel bezoek. Het creëren van aanbod dat aansluit bij de wensen van inwoners en het wegnemen van drempels voor deelname, zorgen ervoor dat een gemeente deze waarde kan maximaliseren. Een voorbeeld van het wegnemen van drempels is het gratis bezoek dat inwoners van Amstelveen aan het Museum Cobra kunnen brengen op woensdagmiddagen.
- De **optiewaarde** – wat men er voor over heeft om in de buurt van (voornamelijk) een groot aanbod podiumkunsten te wonen – kan worden gemaximaliseerd door te investeren in die vormen van kunst en cultuur die mensen meenemen in verhuisbeslissingen. Voor Amstelveen geldt dat het van belang is voor de optiewaarde dat haar aanbod podiumkunsten blijft bestaan of zich verder ontwikkelt.
- Het is mogelijk dat ook mensen die nooit naar een culturele instelling gaan, en ook niet op een bepaalde locatie willen wonen omdat er veel cultureel aanbod aanwezig is, waarde hechten aan het bestaan van de Amstelveense musea, kunstcollecties en erfgoed. De **bestaanswaarde** van kunst en cultuur hangt samen met de identiteit en trots die mensen aan het bestaan kunnen ontleen.
- De **economische waarde** van kunst en cultuur bestaat voor een belangrijk deel uit de bestedingen van toeristen en dagjesmensen (aan o.a. winkels of restaurants) die zonder het aanbod kunst en cultuur – met name musea – niet naar de gemeente Amstelveen waren gekomen. Voor het maximaliseren van dit aspect van de economische waarde is het van belang het museumaanbod in stand te houden.
- Tot slot wordt zowel actieve als passieve cultuurdeelname in de internationale wetenschappelijke literatuur gelinkt aan allerlei positieve effecten. Met name voor kunsteducatie op school worden voordelen gevonden die leiden tot onder andere een hogere productiviteit. Deze **sociale waarde** van cultuur kan worden gemaximaliseerd door in te zetten op cultuureducatie (zoals het verhogen van het aantal bezoeken aan culturele instellingen door schoolklassen). Een voorbeeld hiervan is samenwerking tussen culturele instellingen en Amstelveense scholen.

1 Introductie

Cultuur is belangrijk voor mensen. We willen graag musea kunnen bezoeken, theater- en muziekvoorstellingen bijwonen en naar festivals gaan. Uit de woonaantrekkelijkheidsindex die Atlas Research jaarlijks publiceert blijkt dat culturele voorzieningen een belangrijke rol spelen in de verhuisbeslissingen van huishoudens; veel mensen wonen liever op plekken met veel voorzieningen in de buurt.

Hierdoor is cultuur belangrijk voor gemeenten. Het zijn vaker hoogopgeleide, jonge mensen die willen wonen op plekken met een groot cultureel aanbod.² En dit zijn precies de mensen die gemeenten graag willen aantrekken, omdat een hoogopgeleide en jonge populatie vaak samengaat met een hoge arbeidsparticipatie en economische groei.³

Toch is investeren in cultuur niet het eerste waar gemeenten aan denken als ze aan maatschappelijke vraagstukken werken zoals het verhogen van de arbeidsparticipatie. Sterker nog: in de huidige politiek wordt sterk ingezet op bezuiniging op cultuur.⁴ De komende periode zal er vanuit het Rijk minder geld in de vorm van subsidies naar culturele instellingen gaan, en zullen sommige gemeenten een kleiner budget hebben dan de afgelopen jaren.

Doordat de cultuursector niet een puur economische doelstelling heeft, kan het lastig zijn om te bepalen wat de gevolgen zijn van een bezuiniging hierop. De kosten zijn duidelijk – de hoogte van de subsidies die vanuit het Rijk, provincies en gemeenten naar culturele instellingen gaan. De opbrengsten zijn minder duidelijk. Wat is bijvoorbeeld de waarde van een museum? Deze vraag kan op verschillende manieren beantwoord worden. Atlas Research heeft een framework ontwikkeld om de maatschappelijke waarde van cultuur in beeld te brengen, waardoor deze gemakkelijker tegenover de maatschappelijke kosten gezet kan worden. Dit framework wordt in het laatste hoofdstuk van dit rapport besproken.

² Marlet, G., Ponds, R., Poort, J., Van Woerkens, C. (2018) De waarde van cultuurstad Utrecht. Een maatschappelijke kosten-batenanalyse van de cultuuruitgaven, Utrecht: Atlas voor gemeenten.

³ Marlet, G., Ponds, R., Poort, J., Van Woerkens, C. (2018) De waarde van cultuurstad Utrecht. Een maatschappelijke kosten-batenanalyse van de cultuuruitgaven, Utrecht: Atlas voor gemeenten;
<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werkenden/arbeidsparticipatie-naar-onderwijsniveau>;
<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werkenden/arbeidsparticipatie-naar-leeftijd-en-geslacht>

⁴ <https://nos.nl/artikel/2537193-inkomsten-en-werkgelegenheid-in-de-cultuursector-een-uitleg-in-grafieken>

In dit onderzoek staat cultuur in Amstelveen centraal. De rest van dit hoofdstuk vat de ontwikkelingen in deze, aan de culturele hoofdstad grenzende, gemeente samen op het gebied van cultuur, woonaantrekkelijkheid en bevolking.

1.1 Leeswijzer

Met dit huidige onderzoek gaan we dieper in op het belang van cultuur voor de gemeente Amstelveen. In hoofdstuk 2 wordt de culturele positie tegenover andere gemeenten uitgelicht op basis van de meest recent beschikbare data. In hoofdstuk 3 kijken we naar hoe de financiering van cultuur verschilt tussen gemeenten. Hoofdstuk 4 sluit af met een kwalitatieve beschrijving van de waarde van cultuur voor de stad op basis van bestaande literatuur.

2 De cultuurpositie van Amstelveen

In dit hoofdstuk wordt het culturele aanbod van Amstelveen vergeleken met drie benchmarkgroepen van andere gemeenten in Nederland. Deze vergelijking verduidelijkt de relatieve positie van het culturele aanbod van Amstelveen. Hierbij worden telkens de meest recent beschikbare gegevens gebruikt.⁵ Voor een overzicht van de databronnen en beschrijvingen van de indicatoren, zie Bijlage 1.

Naast het vergelijken van het culturele aanbod binnen de stad doen we dat ook met het *bereikbare* culturele aanbod voor inwoners van de stad (zie paragraaf 2.2 voor toelichting). Daarnaast vergelijken we cultuurdeelname in Amstelveen met de verschillende benchmarkgemeenten, voor zover daar op landelijk niveau data over beschikbaar is. Tot slot vergelijken we de gemeentelijke financiering van (verschillende onderdelen van) cultuur in Amstelveen met de benchmarkgroepen.

Amstelveen wordt in dit hoofdstuk vergeleken met de G50. Dit zijn de 50 stedelijke gemeenten die ieder jaar in de *Atlas voor gemeenten* worden beschreven. Daarnaast wordt Amstelveen vergeleken met de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Het gaat hier om de dertig gemeenten in de provincies Noord-Holland en Flevoland die samenwerken in dit samenwerkingsverband.⁶

Tot slot vergelijken we Amstelveen met een groep gemeenten die in samenspraak met de gemeente is gekozen vanwege hun vergelijkbaarheid op basis van (onder andere) grootte, stedelijkheid, ligging ten opzichte van grote steden en bevolkingssamenstelling. Deze laatste groep bestaat voor een deel uit grotere gemeenten dan Amstelveen, maar met vergelijkbare culturele ambities. Nieuwegein is opgenomen omdat het net als Amstelveen grenst aan een grote cultuurstad. Deze groep bestaat uit de volgende dertien gemeenten:

1. Leiden
2. Dordrecht

⁵ We kunnen voor dit onderzoek alleen gebruik maken van landelijk dekkende databronnen over cultuur op gemeenteniveau. Deze zijn lastig te vinden. Data die we wel hebben, zijn vaak niet van het meest recente jaar. Om deze reden werken we waar mogelijk met data uit 2024, maar vaak ook met data uit 2023 of eerder als dat de meest recent beschikbare bron is.

⁶ Voor een lijst van de gemeenten, zie: <https://www.metropoolregioamsterdam.nl/over-mra/>.

3. Amersfoort
4. Maastricht
5. 's-Hertogenbosch
6. Nijmegen
7. Arnhem
8. Eindhoven
9. Enschede
10. Deventer
11. Alkmaar
12. Delft
13. Nieuwegein

Voor alle vergelijkingsgroepen geldt dat Amstelveen er niet in mee wordt genomen. De gemiddelde score van de G50 is dus de gemiddelde score van alle G50-gemeenten exclusief Amstelveen, en bij de MRA geldt hetzelfde.

Conclusies Hoofdstuk 2

- **Cultuur in Amstelveen** wordt in dit hoofdstuk **vergeleken** met verschillende groepen gemeenten, ofwel benchmarks: G50, MRA, en een groep middelgrote en grote stedelijke gemeenten met culturele ambities.
- Op de meeste indicatoren **scoort Amstelveen lager** per inwoner dan de benchmarkgroepen:
 - Er is relatief **minder aanbod van film, musea, festivals, bibliotheken**.
 - Er zijn ook relatief minder vestigingen scheppende kunst en culturele vorming.
- Voor **podiumkunsten** per inwoner is het beeld **gemengd**:
 - Aanbod van **alle podiumkunsten** binnen de gemeentegrenzen is **relatief hoog**, met uitzondering van popconcerten.
 - Het **bereikbare aanbod** op loop- en fietsafstand voor inwoners is **lager** dan het gemiddelde van de G50 en de MRA.
- In de G50 cultuurindex die voor dit onderzoek is berekend staat Amstelveen op de **24e plek voor het gehele cultuuraanbod**. Amstelveen scoort daarmee in totaal **iets onder het gemiddelde** van de G50 gemeenten.
- In vorige edities van de cultuurindex was het resultaat van Amstelveen vergelijkbaar: 29e plek in 2012 en 27e plek in 2018.
- De **cultuuruitgaven** per inwoner zijn voor Amstelveen **lager** dan de drie benchmarks.

Toelichting benchmarkresultaten

De resultaten uit de benchmarkanalyses geven we weer met grafieken waarin de positie van Amstelveen makkelijk te vergelijken is met het gemiddelde van de verschillende vergelijkingsgroepen. Hiervoor hebben we eerst voor alle gemeenten in Nederland uitgerekend hoeveel er van een bepaalde indicator aanwezig is per 1.000 inwoners. Daarna hebben we een indexscore gemaakt, waarbij de score van Amstelveen altijd 100 is. De overige gemeenten krijgen een score die aangeeft met welk percentage zij van Amstelveen afwijken. Vervolgens wordt per vergelijkingsgroep het gewogen gemiddelde bepaald van deze indexscores, waarbij gewogen wordt met het aantal inwoners. De score van Amsterdam telt

hierdoor zwaarder mee in de score van de MRA dan die van Laren, bijvoorbeeld. Met deze methode kan de score als volgt worden geïnterpreteerd: als de G50-benchmark een score van 62 heeft naast de score van 100 van Amstelveen, betekent dit dat het aanbod per 1.000 inwoners van de gemiddelde G50-gemeente – gewogen naar het aantal inwoners – 62% is van het aanbod per 1.000 inwoners in Amstelveen.

Omdat we alleen met landelijk dekkende data kunnen werken die beschikbaar is op gemeenteniveau zijn we beperkt tot het benchmarken van de *kwantiteit* van het aanbod en de deelname. Bij het interpreteren van de resultaten willen we graag aan de lezer benadrukken dat een hogere score op deze benchmarks niet betekent dat de *kwaliteit* van het aanbod ook hoger is. Andersom betekent dit ook dat wanneer een score lager uitvalt, dit niet betekent dat de kwaliteit van het aanbod lager is.

2.1 Aanbod in de gemeente

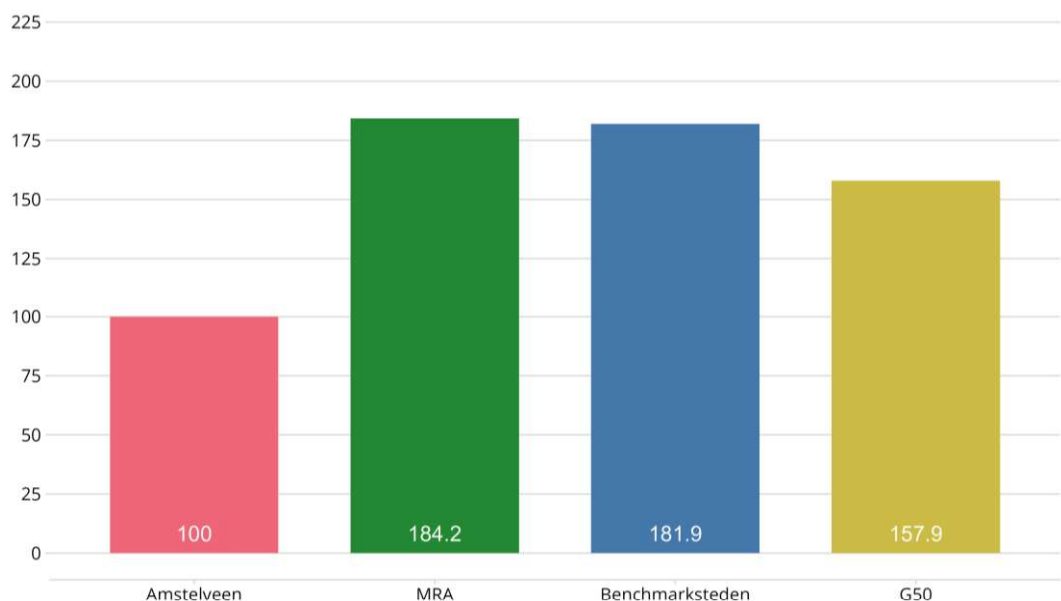
Hoe het aanbod van kunst en cultuur in Amstelveen ervoor staat en hoe het zich verhoudt tot andere steden wordt bekeken met het aanbod aan musea, bioscopen, festivals, bibliotheken, podiumkunsten en nachtcultuur. In Bijlage 1 staat verdere informatie over de indicatoren.

Musea

Amstelveen heeft minder musea per 1.000 inwoners dan de vergelijkingsgroepen (Figuur 2.1).⁷ Het gaat hier om alle typen musea samen, waaronder musea voor beeldende kunst en cultuurhistorische musea. Met name de MRA scoort hier hoog, op de voet gevolgd door de benchmarksteden. Belangrijk is om hierbij (en bij de rest van de figuren in dit hoofdstuk) in gedachten te houden dat dit ten opzichte van de gekozen benchmarkgroepen is, en dat dit dus niet direct hoeft te betekenen dat Amstelveen weinig musea heeft. Met twee musea heeft Amstelveen meer musea dan ruim een helft van de Nederlandse gemeenten. Zo zijn er 97 gemeenten in Nederland die geen museum hebben. De gemeenten in de gekozen benchmarkgroepen hebben echter ten opzichte van Amstelveen relatief veel musea.

⁷ We maken hiervoor gebruik van brondata van onder andere de Erfgoedmonitor. Hierin zijn naast geregistreerde musea ook niet-geregistreerde musea opgenomen, die wel een kwaliteitscheck hebben ondergaan. Volgens hun definitie zijn dit “vaak kleinere en/of particuliere musea die met hun collectie een waardevolle bijdrage leveren aan de Collectie Nederland. Zij voldoen wel aan een aantal criteria die zijn gebaseerd op de ICOM definitie”.

Figuur 2.1 Aantal musea per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

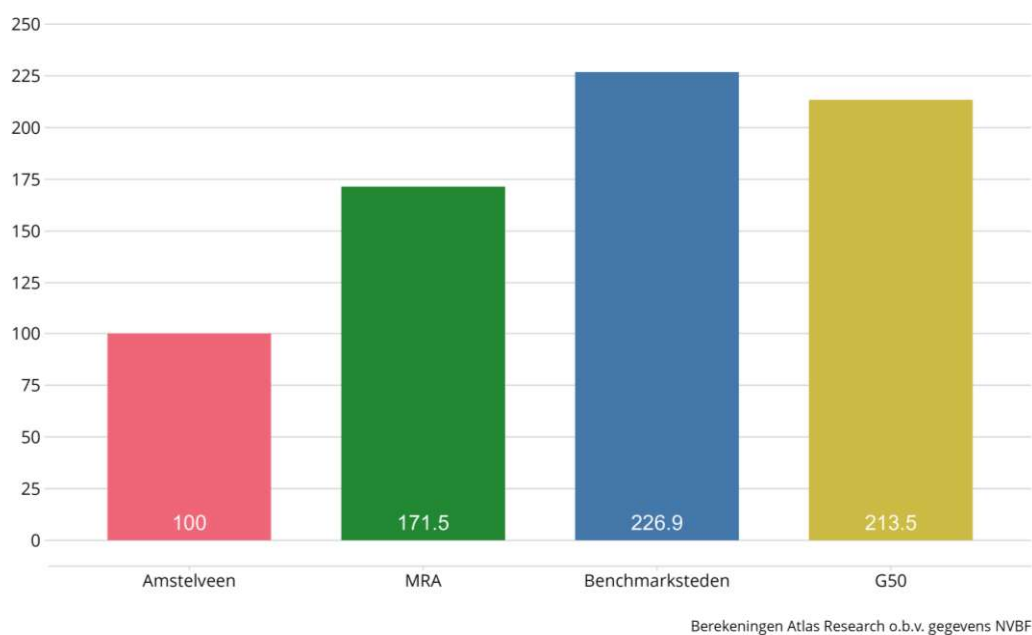

Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens Erfgoedmonitor/Museumvereniging

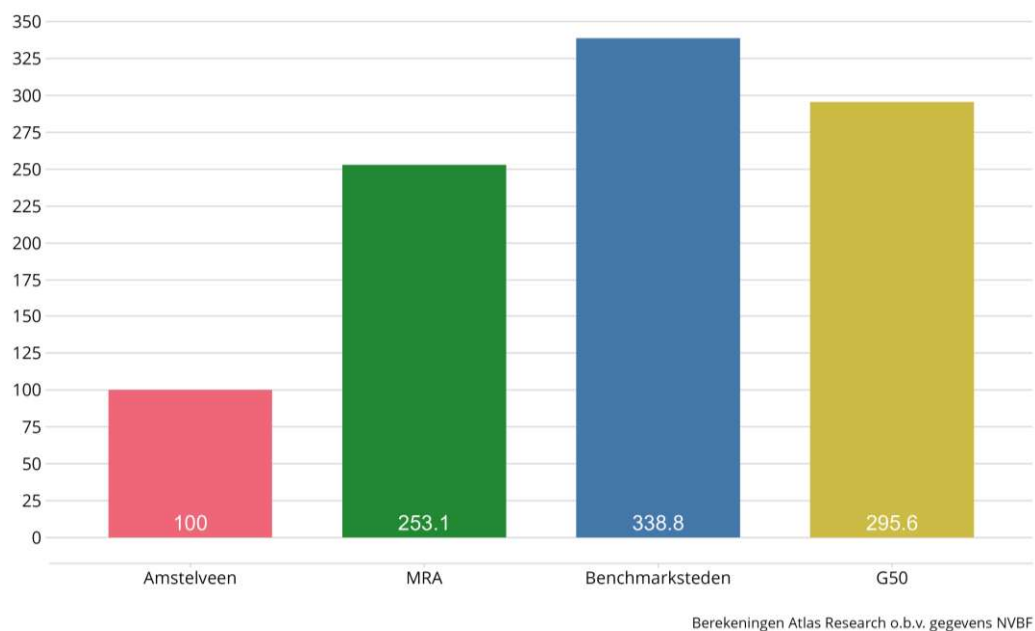
Film

Ook film liefhebbers hebben in Amstelveen relatief weinig keuze. Zowel het aantal zalen als het aantal stoelen (per 1.000 inwoners) in bioscopen en filmhuizen is in Amstelveen lager dan gemiddeld – zie Figuur 2.2 en 2.3. Het aantal zalen per 1.000 inwoners is gemiddeld ruim drie keer zo groot in de groep benchmarksteden als in Amstelveen.

Figuur 2.2 Aantal stoelen in bioscopen en filmtheaters per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

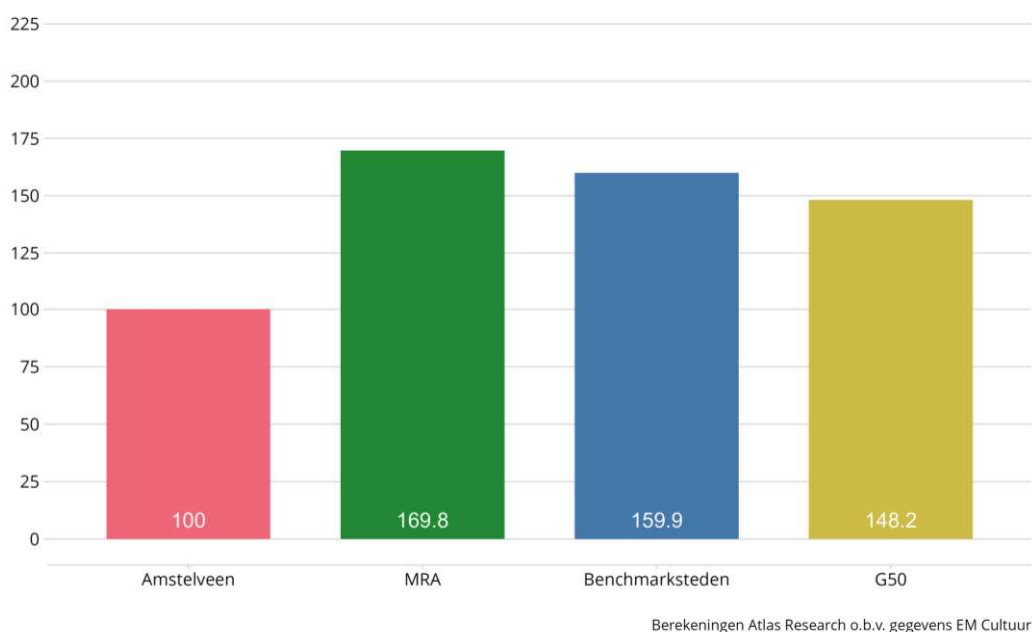
Figuur 2.3 Aantal zalen in bioscopen en filmtheaters per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

Festivals

Hoewel ook het aantal festivals per 1.000 inwoners in Amstelveen lager is dan in de vergelijkingsgroepen, zijn de verschillen hier kleiner dan bij het filmaanbod – zie Figuur 2.4. Deze figuur is gebaseerd op een groot adressenbestand van festivalorganisaties in Nederland van EM-Cultuur. Het voordeel van deze data is dat er veel soorten culturele festivals in voorkomen, waaronder muziek, film, beeldende kunst en theater. Het nadeel is dat soms het adres waar het festival plaatsvindt niet altijd (juist) geregistreerd staat, waardoor het in sommige gevallen op het adres van de organisatie geregistreerd wordt en niet op de locatie waar het festival zelf plaatsvindt.⁸ Enige voorzichtigheid is dus geboden bij het interpreteren van deze resultaten. Het zou verder meer nuance bieden als er data beschikbaar zou zijn over de omvang van de festivals.

Figuur 2.4 Aantal festivals per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

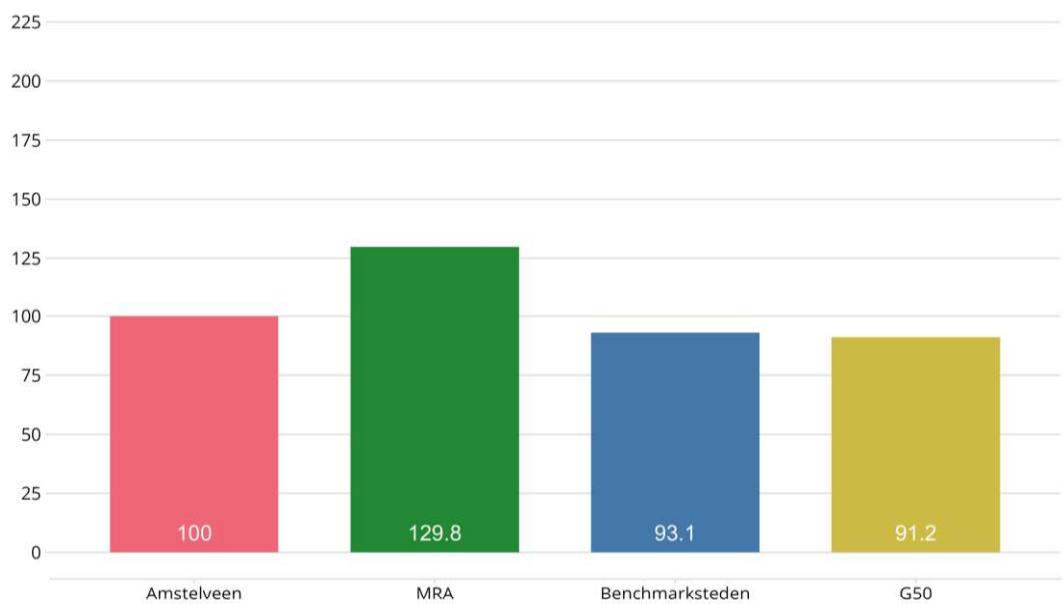

⁸ Er is echter geen reden om aan te nemen dat dit voor Amstelveen tot meer of minder foute festivallocaties leidt dan bij andere gemeenten.

Beeldende en scheppende kunst

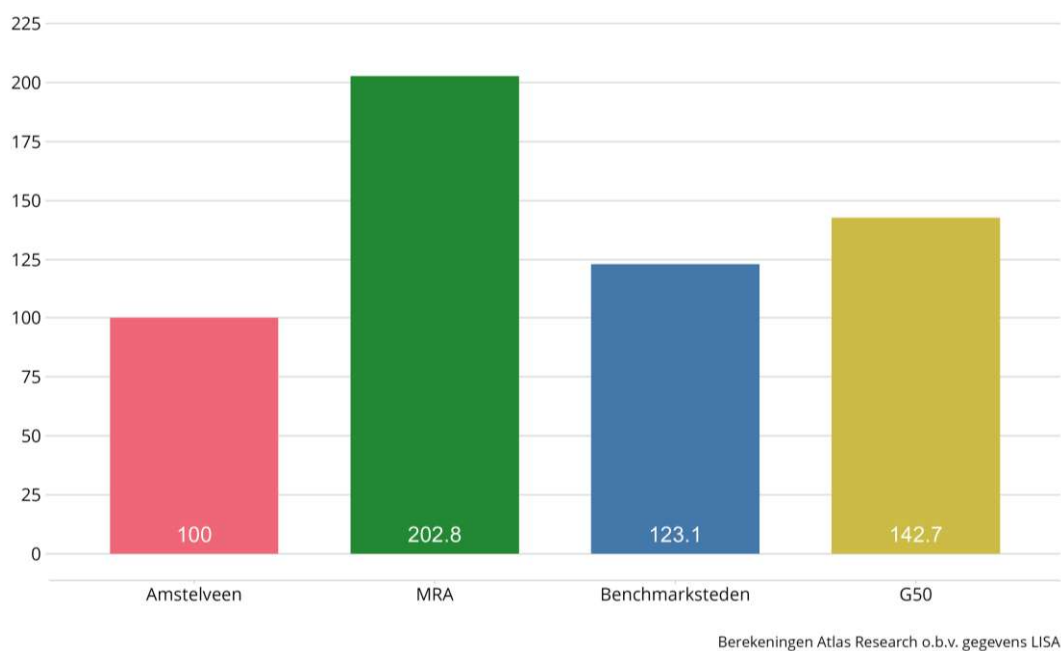
Voor beeldende kunst springt de MRA eruit tegenover Amstelveen in het aanbod galerieën en expositieruimten per 1.000 inwoners – zie Figuur 2.5. Het hoge aantal galerieën en expositieruimten in Amsterdam is hier de drager van (168), maar ook het relatief hoge aantal ten opzichte van het aantal inwoners in Ouder-Amstel, Wijdmeren en Gooise Meren speelt hier mee. Daar tegenover staat dat in twaalf van de gemeenten in de MRA er geen galerieën of expositieruimten aanwezig zijn. Dit maakt duidelijk dat het in de grafieken gaat om (gewogen) gemiddelden, en dat het dus niet betekent dat een hoog aanbod in de MRA betekent dat het aanbod in elke gemeente binnen de MRA hoog is. Het aanbod in Amstelveen is iets hoger dan dat in de benchmarksteden en de G50. Ook bij het aantal vestigingen in de scheppende kunsten (bedrijven en zelfstandigen die actief zijn als schrijver, beeldend kunstenaar, choreograaf, componist en journalist) steekt de MRA boven de overige vergelijkingsgroepen uit en is het aanbod in Amstelveen relatief gering – zie Figuur 2.6.

Figuur 2.5 Aantal vestigingen galerieën en expositieruimten per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens LISA

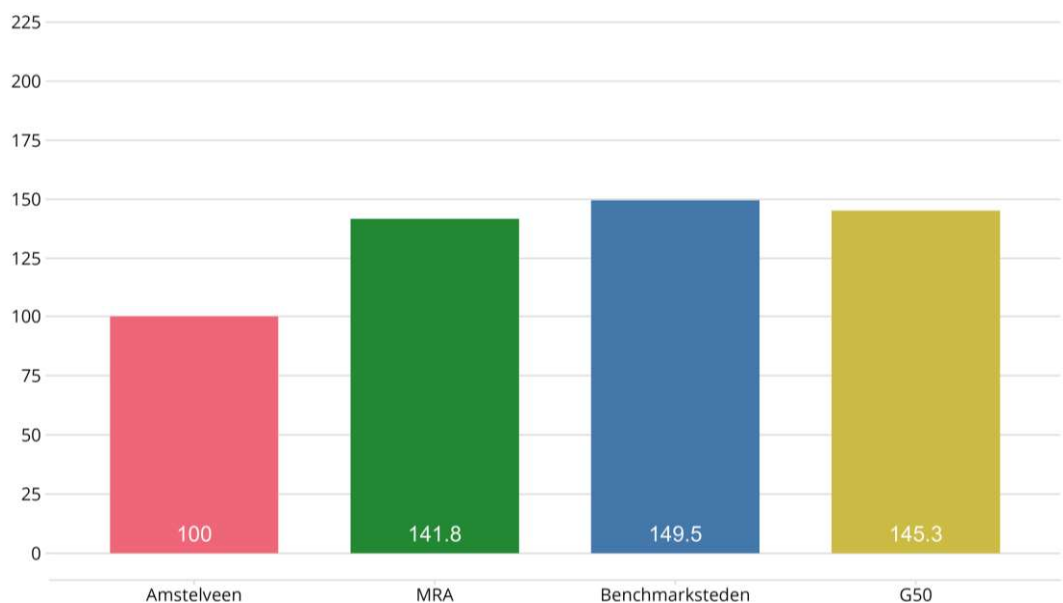
Figuur 2.6 Aantal vestigingen scheppende kunsten per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

Culturele vorming en letteren

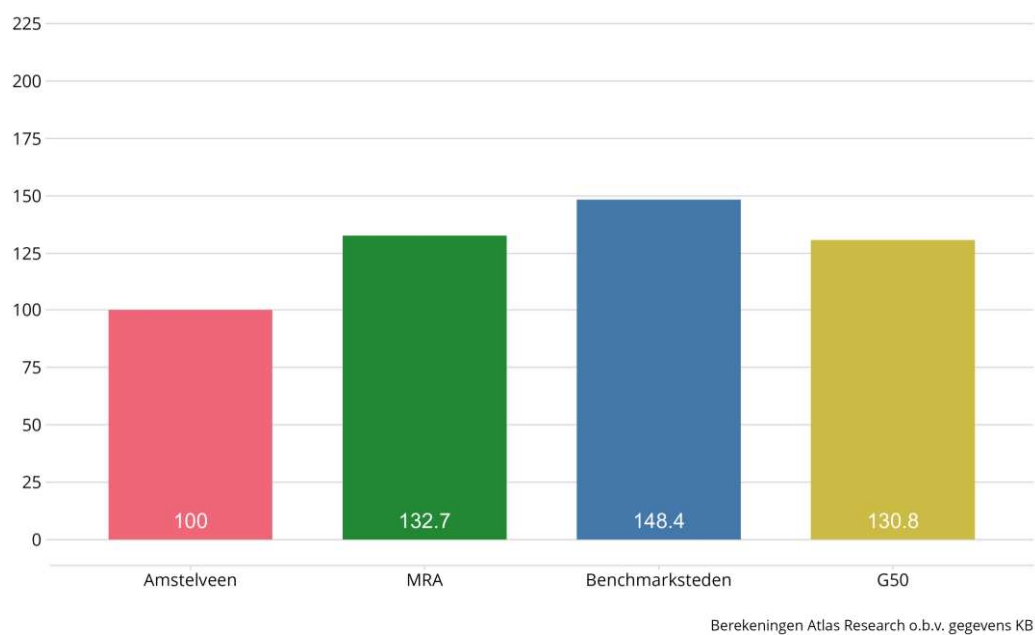
Het aantal vestigingen culturele vorming (kunstzinnige vorming van amateurs) en bibliotheken laten alle een vergelijkbaar patroon zien, waarbij het aanbod per 1.000 inwoners in Amstelveen het kleinst is en in de benchmarksteden het grootst – zie Figuren 2.7 en 2.8. Voor boekhandels is dit patroon anders, hier heeft Amstelveen het grootste aanbod, gevolgd door de benchmarksteden en de G50 (Figuur 2.9).

Figuur 2.7 Aantal vestigingen culturele vorming per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

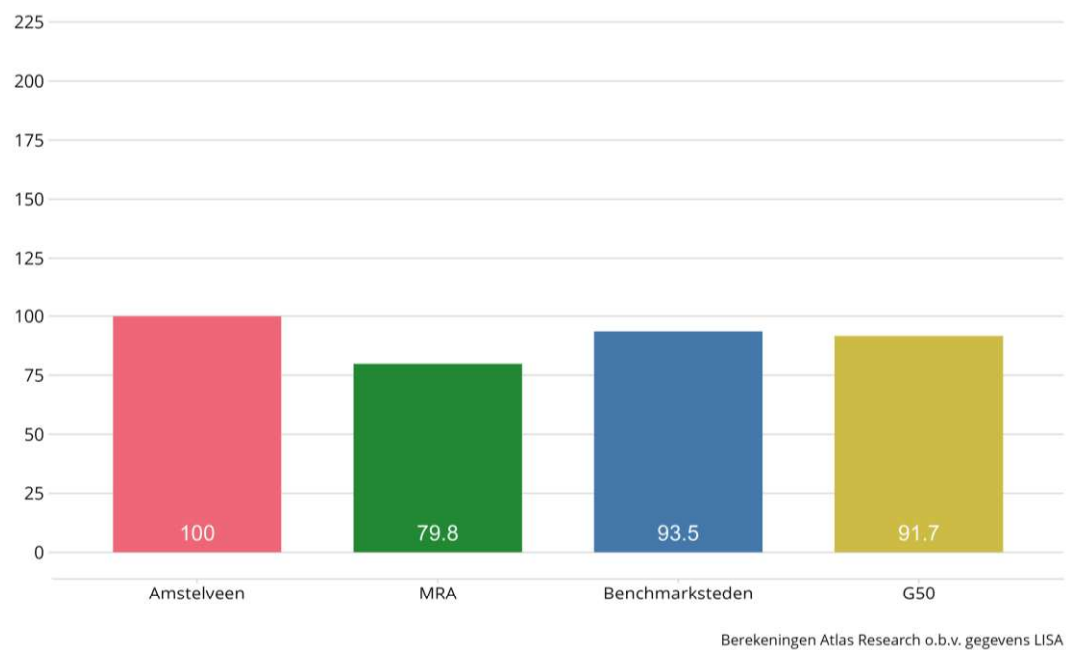

Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens LISA

Figuur 2.8 Aantal vestigingen van bibliotheken per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2022)

Figuur 2.9 Aantal vestigingen boekhandels per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

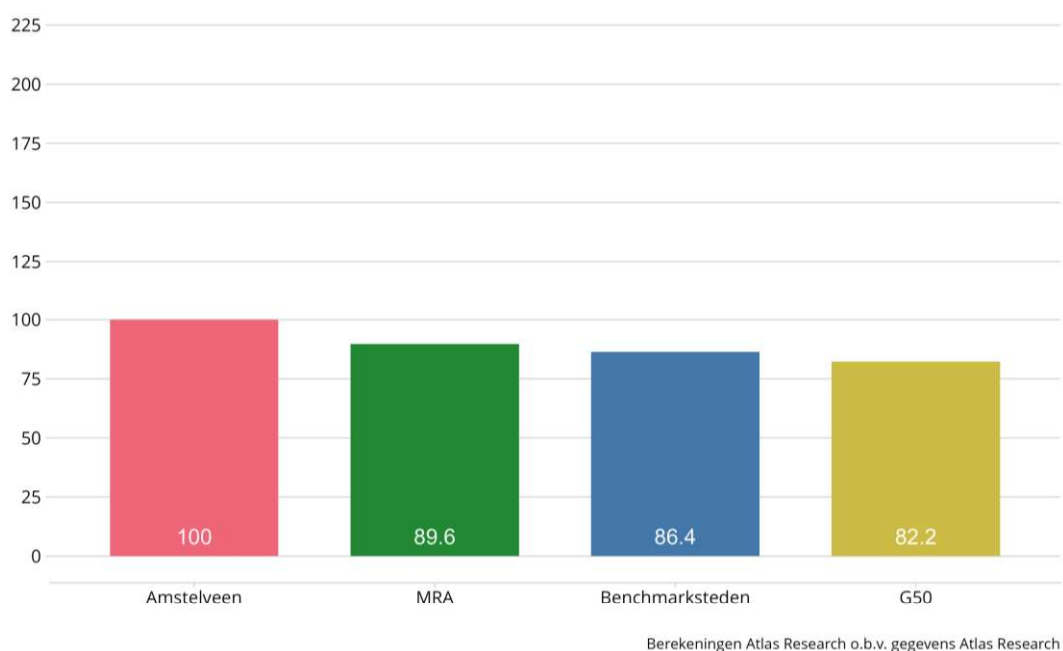

Podiumkunsten

Amstelveen heeft ten opzichte van alle andere benchmarks de meeste podia met wekelijks aanbod per 1.000 inwoners – zie Figuur 2.10. Ook het aantal uitvoeringen op deze podia is in Amstelveen hoger dan gemiddeld in de andere vergelijkingsgroepen – zie Figuur 2.11. Het gaat hierbij om aanbod in alle genres van de podiumkunsten, waaronder pop, toneel en klassiek.⁹ De verschillen binnen de vergelijkingsgroepen zijn groot. Zo heeft Amsterdam een indexscore van 162 op het aanbod voorstellingen binnen de gemeente per 1.000 inwoners (oftewel 62% meer dan in Amstelveen), maar hebben ook acht gemeenten binnen de MRA geen eigen aanbod.

Het aantal popconcerten per 1.000 inwoners is in Amstelveen relatief laag ten opzichte van de vergelijkingsgroepen – zie Figuur 2.12. Het aanbod in Amstelveen bestaat voornamelijk uit toneelvoorstellingen.¹⁰

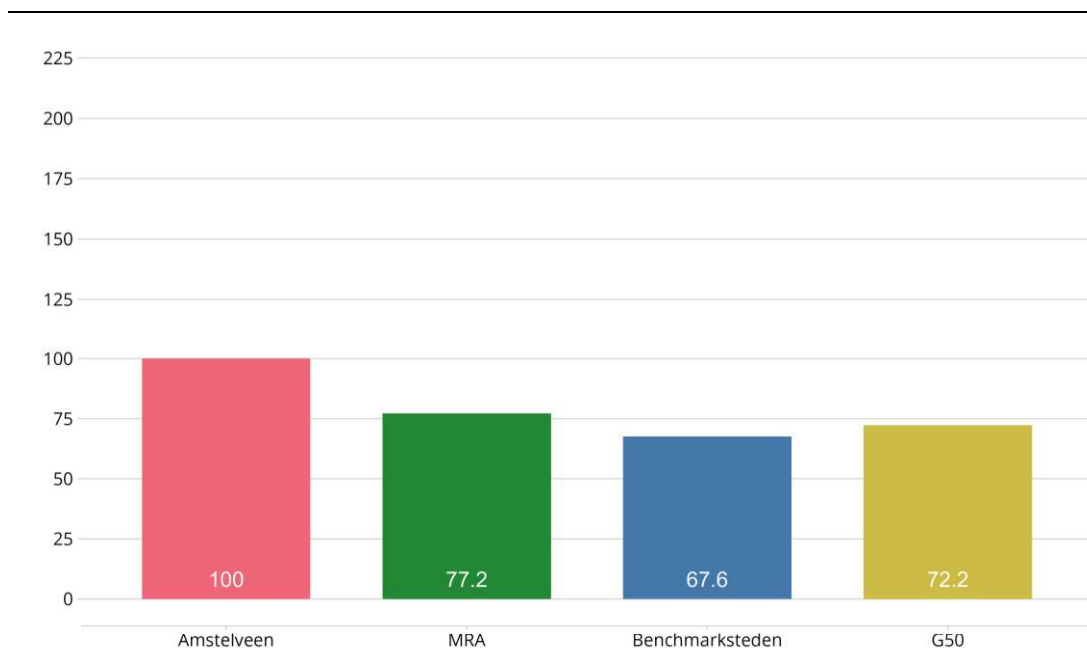
Figuur 2.10 Aantal podia met wekelijks aanbod per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

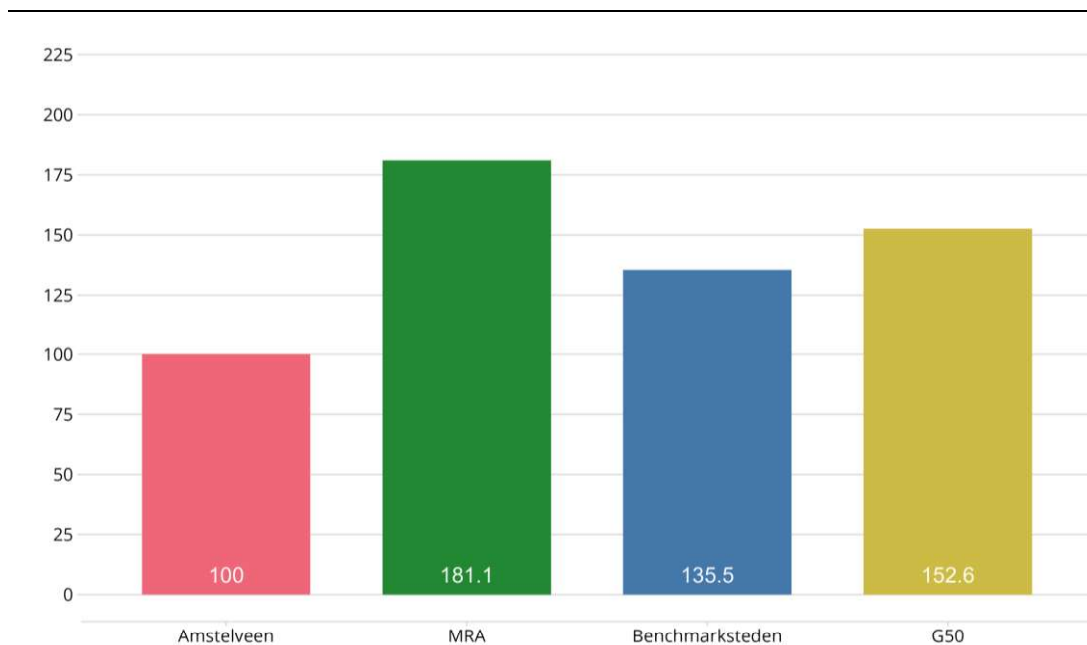
⁹ Denk hierbij aan alle soorten podiumkunsten, zoals popconcerten, toneelvoorstellingen, muziektheater, cabaret, dans, ballet, opera/operette, en klassieke muziekvoorstellingen. Voor dit onderzoek lichten we naast alle podiumkunsten samen, ook popconcerten (inclusief jazz, rock, en andere moderne muziekgenres) uit.

¹⁰ Onder toneelvoorstellingen vallen o.a. theatervoorstellingen, ballet, dans, cabaret en musical.

Figuur 2.11 Aantal voorstellingen podiumkunsten binnen de gemeente per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

Figuur 2.12 Aantal popconcerten binnen de gemeente per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

De positie van Amstelveen qua cultureel aanbod

Het algemene beeld uit de verschillende benchmarkanalyses van het culturele aanbod per 1.000 inwoners is dat het culturele aanbod in Amstelveen relatief gering is. Een uitzondering hierop is het aanbod podiumkunsten (en aanbod boekhandels), wat in Amstelveen juist relatief groot is ten opzichte van alle vergelijkingsgroepen. Dit geldt echter niet voor het aanbod popmuziek. Op elk van de overige indicatoren scoort Amstelveen lager dan alle andere benchmarks, waarbij de verschillen in sommige gevallen klein zijn en in sommige gevallen groot. Deze conclusie sluit aan bij de bevinding uit hoofdstuk 1 dat het voorzieningenniveau relatief weinig bijdraagt aan de woonaantrekkelijkheid van de gemeente. Het vergroten van het aanbod culturele voorzieningen zou ervoor kunnen zorgen dat de gemeente Amstelveen (nog) aantrekkelijker wordt om te gaan wonen.

2.2 Bereikbaar aanbod vanuit de gemeente

Waar in de voorgaande paragraaf het aanbod *binnen* de gemeente centraal stond, kijken we in deze paragraaf naar het aanbod *bereikbaar vanuit* de gemeente.¹¹ Iemand die aan de rand van een gemeente woont, kan immers binnen een bepaalde reistijd net zo makkelijk genieten van het aanbod buiten de eigen gemeente. Hiervoor vormt de gemeentegrens geen belemmering. Gezien de ligging van Amstelveen zal een deel van de inwoners ook gebruikmaken van het uitgebreide culturele aanbod in Amsterdam. We hebben gegevens beschikbaar van de bereikbare podia voor podiumkunsten, voorstellingen popmuziek en bereikbare dancepodia¹² voor inwoners van Amstelveen.

Het aanbod bereikbare podia met wekelijks aanbod per 1.000 inwoners is in Amstelveen groter dan gemiddeld in de benchmarksteden, maar kleiner dan gemiddeld in de G50 en de MRA – zie Figuur 2.13. Het gaat hier om het aantal voorstellingen dat men binnen acceptabele reistijd via de fiets kan bereiken vanuit elk PC4-gebied (de vier cijfers van een postcode). Dat dit in de MRA en de G50 een stuk meer is dan in Amstelveen komt onder andere omdat het aanbod van Amsterdam relatief zwaar meetelt. Een vergelijkbaar beeld zien we wanneer we kijken naar het aanbod bereikbare popconcerten (Figuur 2.14) en het aanbod bereikbare dancepodia met wekelijks aanbod (Figuur 2.15).

¹¹ De bereikbaarheid van voorstellingen en podia is gebaseerd op de gemiddelde reistijdwaardering van Nederlanders die vrijetijdsactiviteiten ondernemen. Podia en voorstellingen met een langere reistijd tellen minder zwaar dan podia en voorstellingen die sneller te bereiken zijn. Bron: Onderweg in Nederland (ODiN).

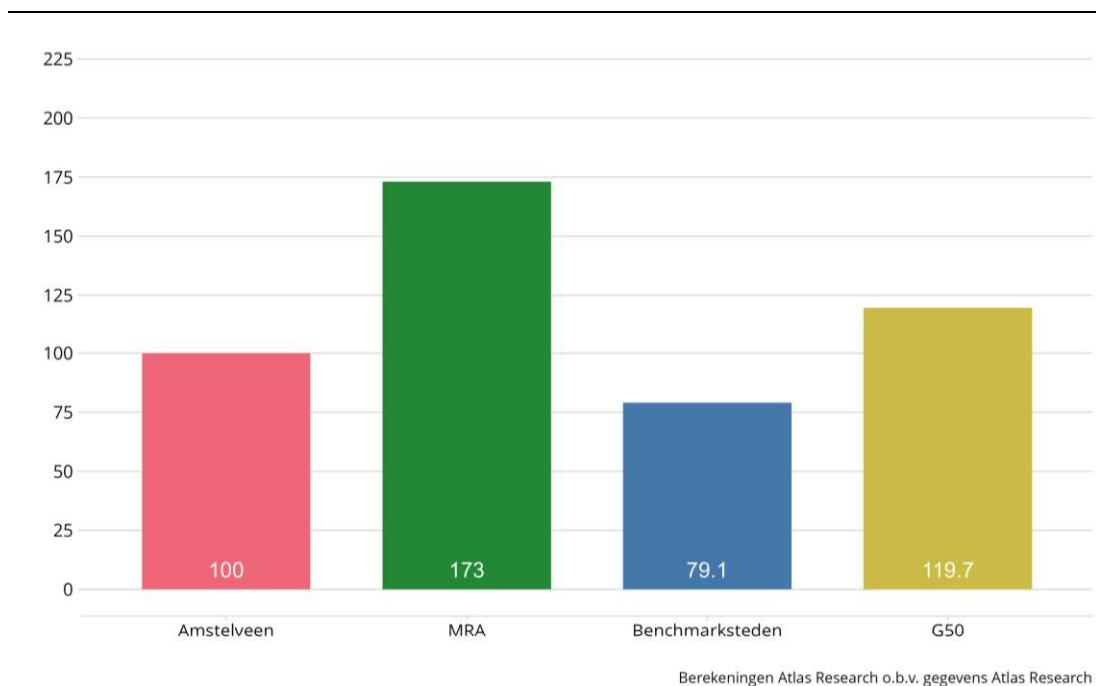
¹² Dancepodia zijn locaties met een nachtprogrammering, veelal bestaande uit elektronische “dance” muziek. De meest recente cijfers komen uit 2022. Ondanks dat er in dat jaar nog in januari en februari coronamaatregelen waren waardoor er in totaal minder evenementen geprogrammeerd werden dan anders, geeft dit geen vertekend beeld in Figuur 2.15. Ten eerste omdat het gaat om het aantal dancepodia en niet het aantal evenementen, en ten tweede omdat het gaat om een vergelijking met andere gemeenten (i.p.v. absolute cijfers) en eventuele tijdelijke sluitingen door corona Amstelveen niet onevenredig hebben geraakt.

Voor de gemeente Amstelveen is dus het aantal podia met wekelijks aanbod (per 1.000 inwoners) in de gemeente relatief hoog ten opzichte van de vergelijkingsgroepen, maar het aanbod podia dat voor haar inwoners bereikbaar is met de fiets binnen acceptabele reistijd relatief laag vergeleken met de MRA en de G50.

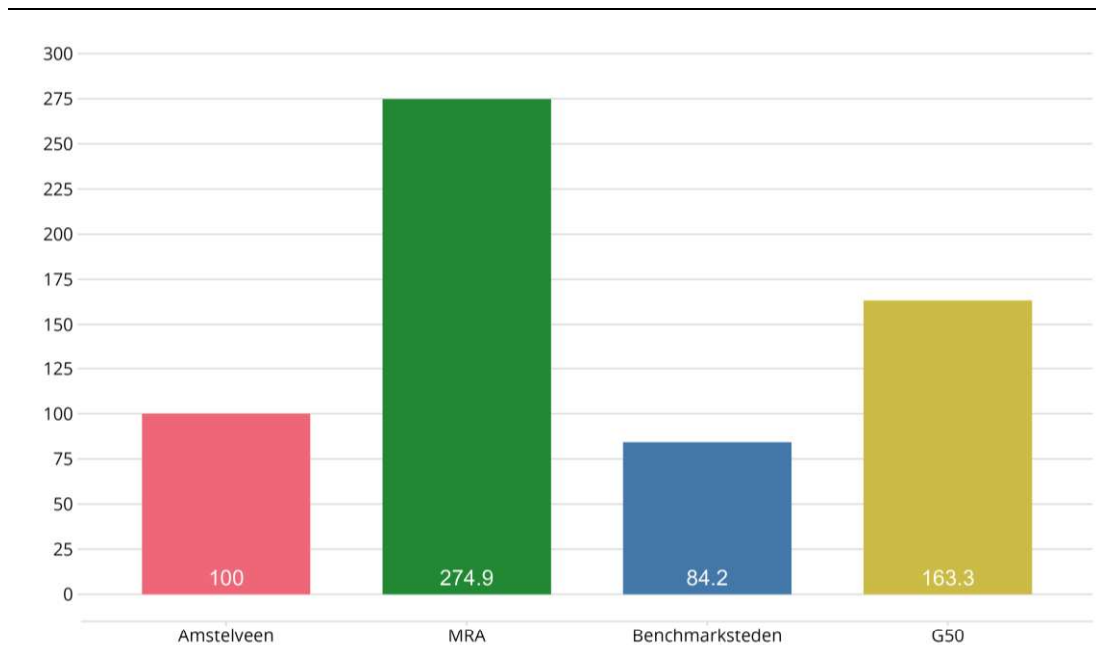
Dit kan meerdere verklaringen hebben. Zo kan het zijn dat in de gemeente Amstelveen de podia zich grotendeels in het centrum bevinden. Wanneer podia meer verspreid over een gemeente liggen, is voor meer van de inwoners een podium dicht in de buurt. Het kan ook zo zijn dat de omringende gemeenten weinig aanbod aan de grenzen van hun gemeente met Amstelveen hebben. In dat geval zijn de inwoners van Amstelveen voornamelijk op het aanbod in eigen gemeente aangewezen. Dit laatste is in het geval van Amstelveen aanmerkelijk, aangezien – afgezien van het relatief kleine Ouderkerk aan de Amstel – er geen stedelijk gebied aan de oostkant van de gemeente te vinden is en de gemeente aan de westkant grenst aan een bedrijventerrein en het Amsterdamse Bos.¹³ Voor een groter bereikbaar aanbod is de gemeente Amstelveen dus voornamelijk op zichzelf aangewezen en is een gespreid aanbod binnen de gemeente van belang.

¹³ Het Amsterdamse Bos theater is in het Amsterdamse Bos gelegen en het gebied bevat wel cultureel aanbod. Voor het merendeel van het park geldt echter dat het geen cultureel aanbod bevat.

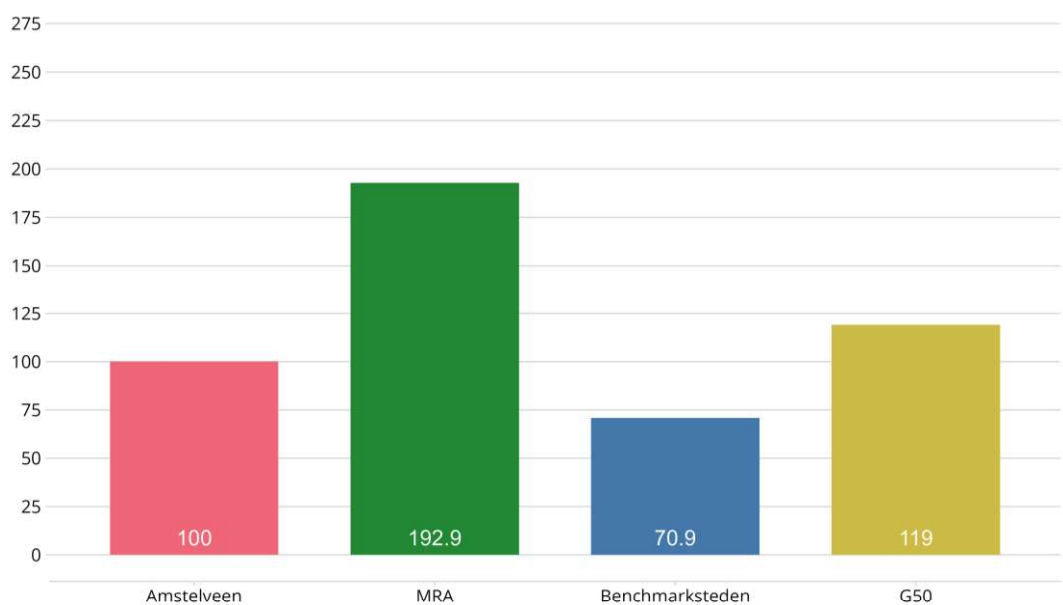
Figuur 2.13 Aantal bereikbare podia met wekelijks aanbod per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

Figuur 2.14 Aantal bereikbare popconcerten per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

Figuur 2.15 Aantal bereikbare dancepodia met wekelijks aanbod per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2022)

Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens DJGuide

2.3 Cultuurdeelname

Over de deelname aan cultuur (zowel actief in de vorm van participatie aan amateurkunst als passief in de vorm van cultuurbezoeken) is weinig informatie beschikbaar die bruikbaar is voor het benchmarken van gemeenten. Op basis van eerder onderzoek hebben we voor 2019 data beschikbaar over het aantal bezoekers aan podiumkunsten.¹⁴ Hieruit blijkt dat in 2019 het aantal bezoekers aan podiumkunsten binnen de gemeente per 1.000 inwoners in Amstelveen hoger lag dan gemiddeld in de benchmarkgemeenten, maar lager dan gemiddeld in de G50 en de MRA – zie Figuur 2.16. Dit geeft een iets ander beeld dan bij het aanbod podiumkunsten, waar Amstelveen hoger dan het gemiddelde van alle vergelijkingsgroepen scoorde. Mogelijk heeft Amstelveen relatief minder grote podia waardoor het bezoekersaantal lager uitvalt dan het gemiddelde van de MRA en de G50.

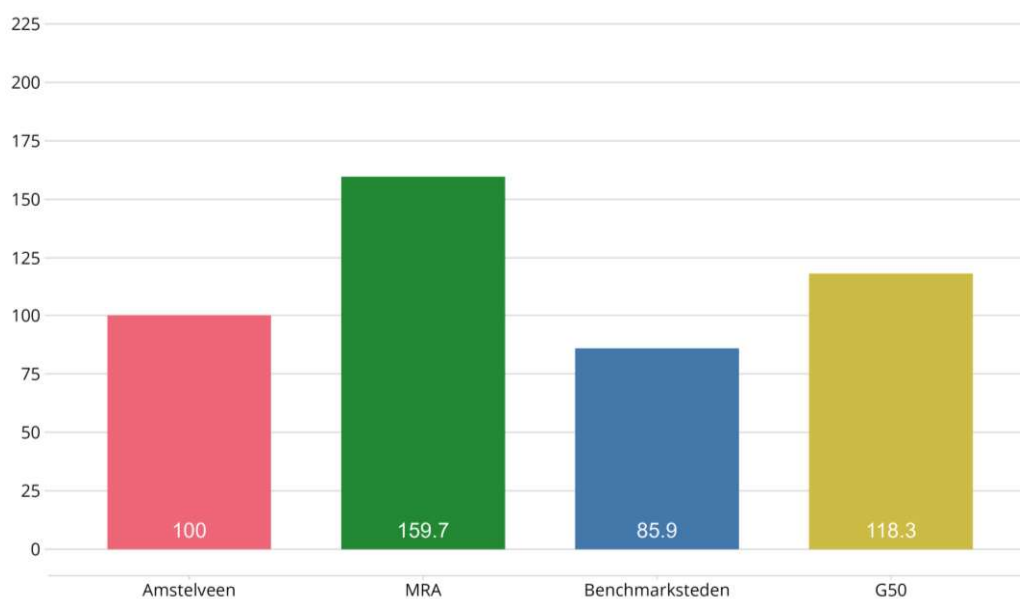
Het aantal bezoekers aan musea (die aangesloten zijn bij de Museumvereniging) per 1.000 inwoners is in Amstelveen relatief laag – zie Figuur 2.17. Dit resultaat sluit aan bij het relatief lage aantal musea per 1.000 inwoners in Amstelveen. De relatief hoge score van de MRA wordt waarschijnlijk gedreven door de grote publiekstrekkingen in Amsterdam, zoals het Rijksmuseum en het Van Gogh Museum.

Het aandeel inwoners dat lid is van een bibliotheek is in Amstelveen relatief groot. In Amstelveen is een groter aandeel van de inwoners lid van een bibliotheek dan gemiddeld in alle vergelijkingsgroepen – zie Figuur 2.18. Dit terwijl het aantal bibliotheken juist relatief laag is in Amstelveen.

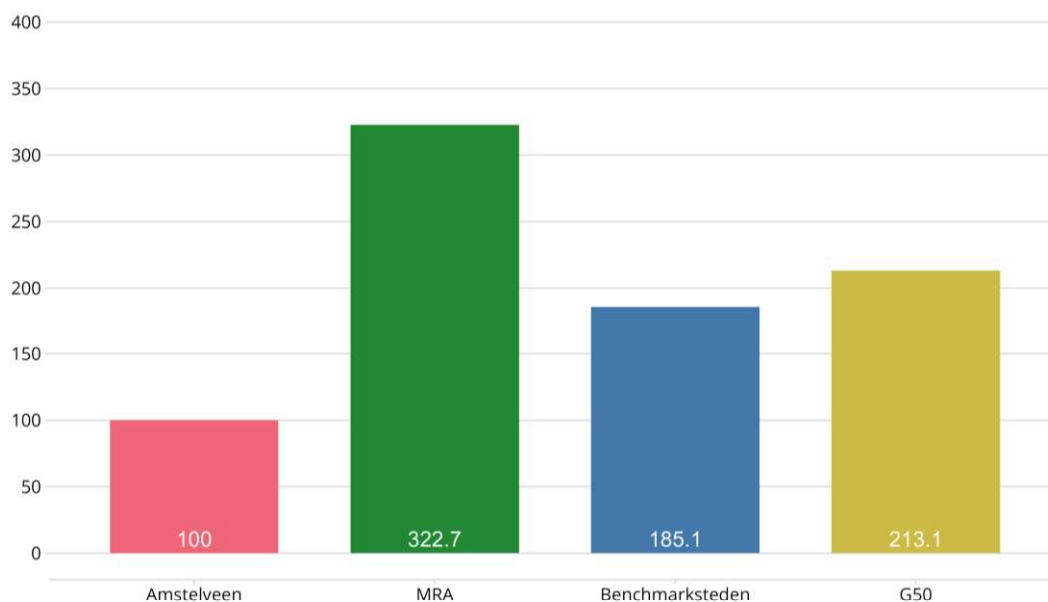
Het aantal bezoekers aan bioscopen en filmhuizen per 1.000 inwoners is in Amstelveen laag ten opzichte van alle vergelijkingsgroepen – zie Figuur 2.19. In de benchmarksteden is het aantal filmbezoekers het hoogst. Dit is in lijn met het aanbod, waarop Amstelveen achterblijft bij de rest van de vergelijkingsgroepen terwijl het aanbod in de benchmarksteden het hoogst is, gevolgd door de G50. Wel is het verschil in bezoekersaantallen groter dan het verschil in aanbod. Dit is niet verwonderlijk: één bioscoop extra kan immers in een jaar veel extra bezoekers trekken.

¹⁴ Van den Berg, N., et al. (2022) Regionale Cultuurmonitor – editie 2022. Amsterdam: Atlas Research en Boekmanstichting.

Figuur 2.16 Aantal bezoekers podiumkunsten binnen de gemeente per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2019)

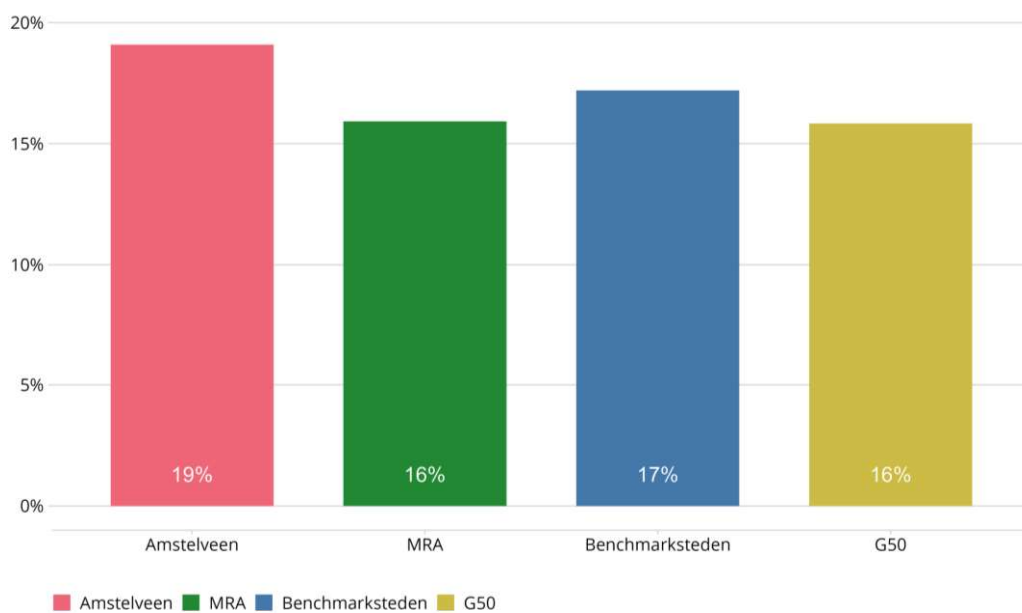

Figuur 2.17 Aantal bezoekers musea (lid van Museumvereniging) per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

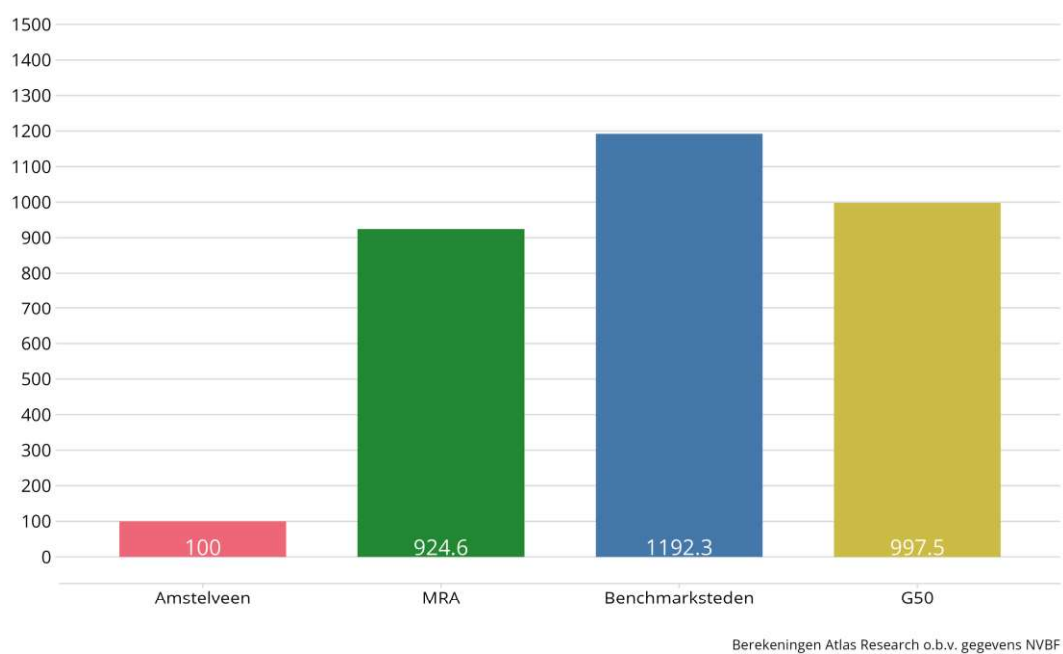

Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens Erfgoedmonitor

Figuur 2.18 Aandeel inwoners dat lid is van bibliotheek (% , 2023)

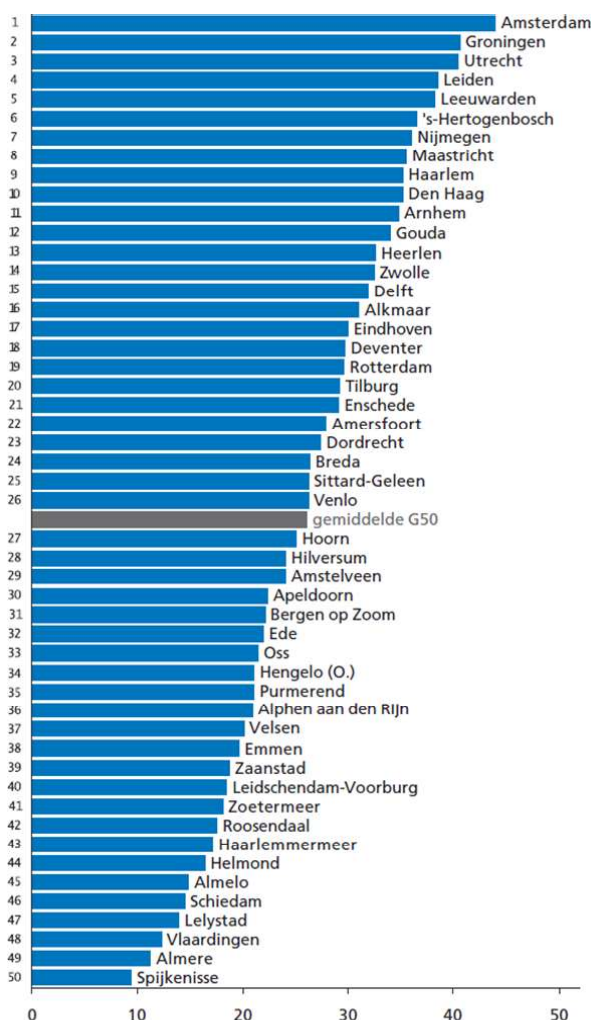
Figuur 2.19 Aantal bezoekers film (in bioscopen en filmhuizen) per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2024)

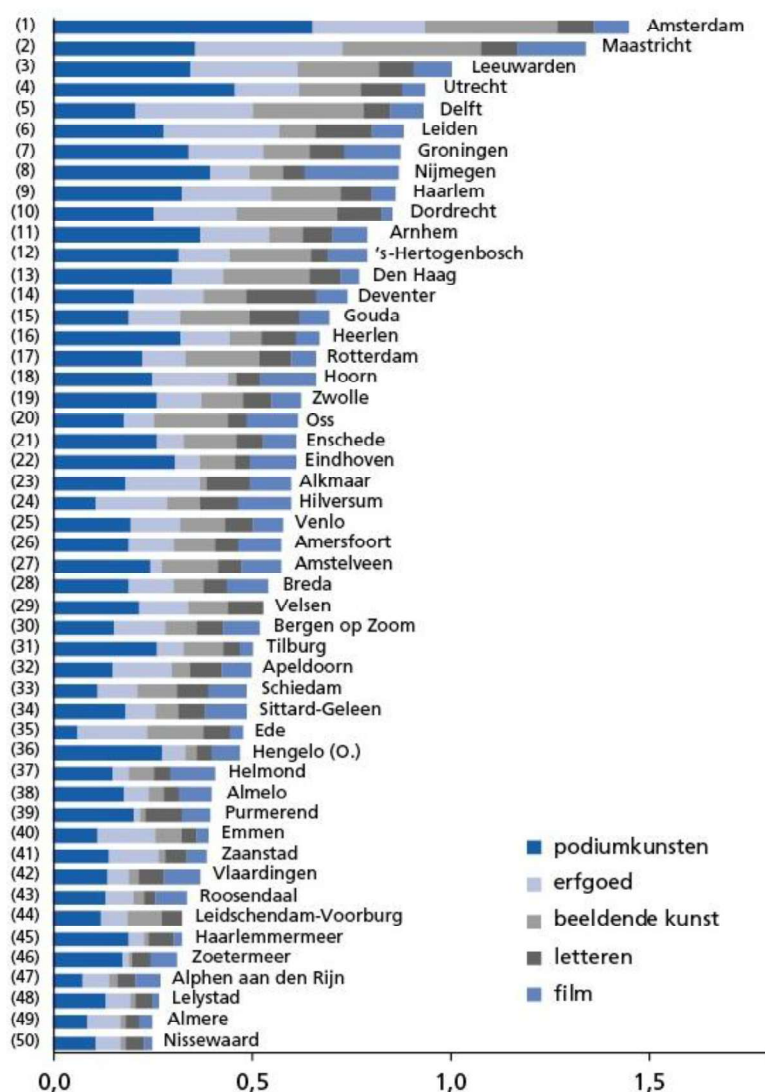

2.4 Cultuurindex

Niet alleen de omvang van het culturele aanbod is van belang voor de aantrekkingskracht van een stad, maar ook de diversiteit daarvan. In de cultuurindex uit de *Atlas voor gemeenten 2012* zijn verschillende aspecten van cultureel aanbod meegenomen waarmee de index een beeld geeft van zowel de omvang als de diversiteit van het culturele aanbod in een gemeente. In de *Atlas voor gemeenten 2018* is wederom een regionale cultuurindex ontwikkeld, waarbij het aanbod binnen verschillende categorieën (podiumkunsten, erfgoed, beeldende kunst, letteren en film) is meegenomen. Ook deze index geeft met dank aan de gewichten die de verschillende indicatoren binnen de categorieën meekregen een beeld van de omvang en de diversiteit van het culturele aanbod. Op deze indexen uit 2012 en 2018 staat Amstelveen respectievelijk op plek 29 en 27 – zie Figuren 2.20 en 2.21.

Figuur 2.20 Cultuurindex uit de *Atlas voor gemeenten 2012*

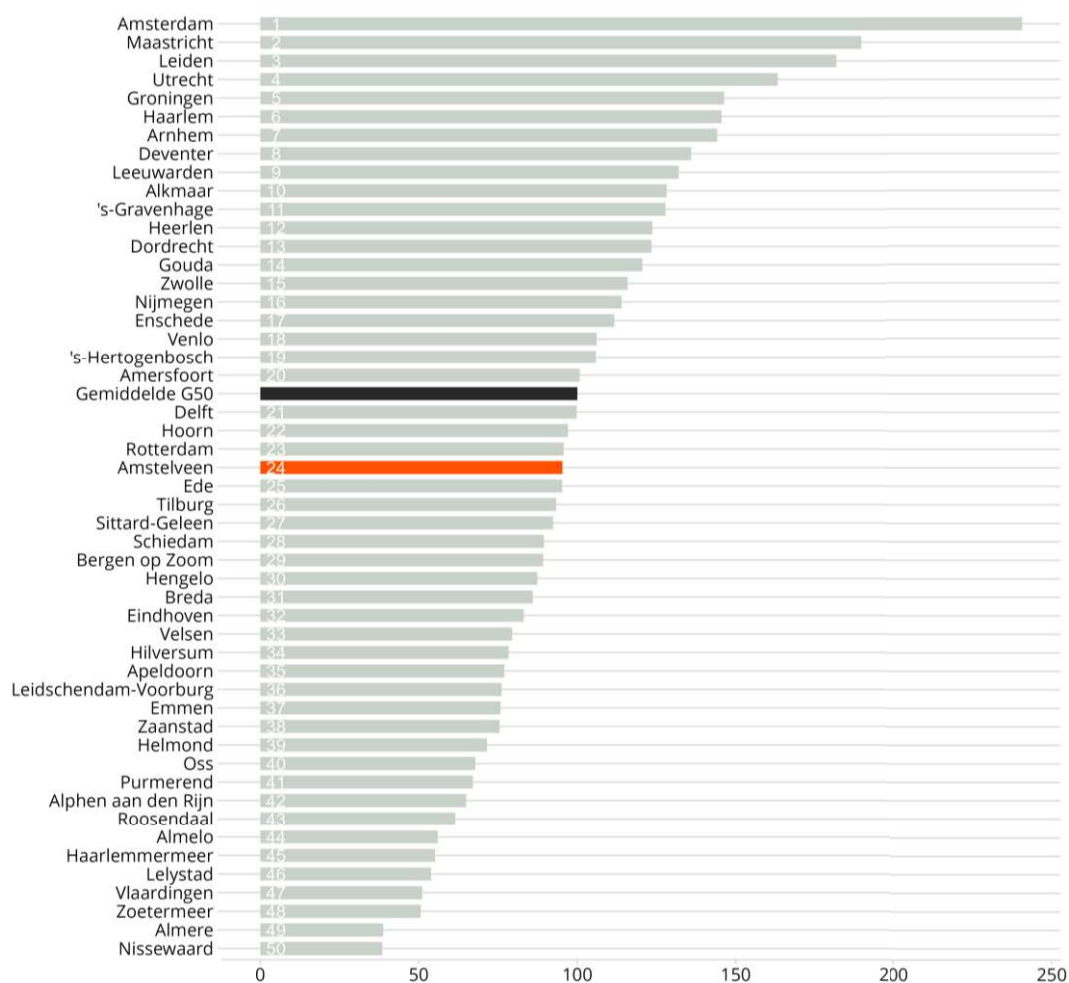

Figuur 2.21 Cultuurindex uit de *Atlas voor gemeenten 2018*

Hoewel het niet een precieze replicatie is van de vorige twee edities van de gemeentelijke cultuurindex (die ook inhoudelijk deels van elkaar verschilden door wijzigingen in de beschikbaarheid van data), hebben we een vergelijkbare cultuurindex berekend aan de hand van de indicatoren uit dit hoofdstuk, om wederom de omvang en diversiteit van het cultuurele aanbod in de G50 te kunnen duiden. Zie Bijlage 2 voor meer informatie.

Op basis van deze nieuwe cultuurindex staat Amstelveen, vergelijkbaar met eerdere jaren, op de 24ste plek – zie Figuur 2.22. Dit is net onder het gemiddelde van de G50 en bevestigt het beeld van de rest van dit hoofdstuk dat Amstelveen op veel culturele gebieden een relatief klein aanbod heeft, maar op sommige gebieden sterker uit de bus komt.

Figuur 2.22 Ranglijst G50 op cultuurindex gebaseerd op cultuuraanbod

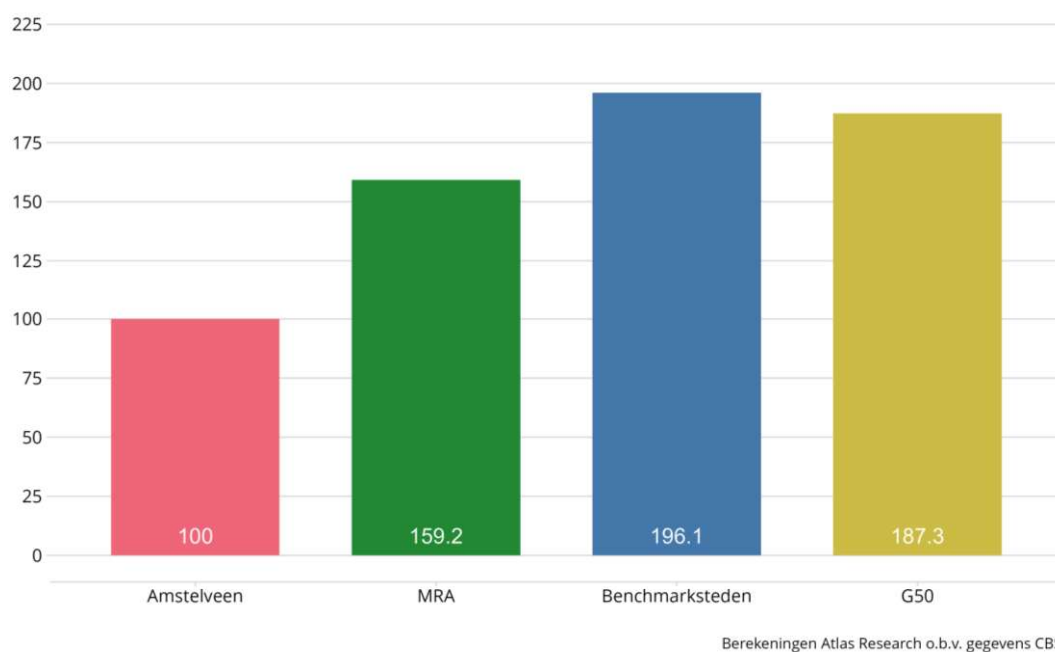
2.5 Cultuurfinanciering

Op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) voert het CBS jaarlijks een onderzoek uit waarin de cultuurlasten uit de jaarrekening van gemeenten en provincies in meer detail worden uitgevraagd dan in de reguliere uitvraag Iv3 (Informatie voor Derden) het geval is. In deze paragraaf wordt van dit onderzoek gebruikgemaakt om de cultuurfinanciering te vergelijken op verschillende posten tussen de vergelijkingsgroepen.

De uitgaven van de gemeente Amstelveen aan cultuur per 1.000 inwoners zijn relatief laag ten opzichte van de vergelijkingsgroepen – zie Figuur 2.23. Op sommige taakgebieden zijn deze verschillen groot, zoals op 'Podiumkunsten' en 'Musea' (Figuren 2.24 en 2.25), terwijl op andere taakgebieden de vergelijkingsgroepen minder van elkaar verschillen, zoals op de uitgaven aan 'Media' en 'Kunst- en cultuureducatie' (Figuren 2.26 en 2.27). Al met al genomen zijn de totale gemeentelijke cultuuruitgaven per 1.000 inwoners relatief laag in Amstelveen en het hoogst in de benchmarkgemeenten. Figuur 2.28 laat zien dat de inkomsten die hier tegenover staan ook laag zijn in Amstelveen ten opzichte van de vergelijkingsgroepen.

Bij zowel de uitgaven als de inkomsten moet worden opgemerkt dat het hier gegevens betreft die zijn uitgevraagd bij gemeenten door het CBS. Verschillen in gehanteerde definities kunnen zorgen voor verschillen in opgegeven cijfers. In het volgende hoofdstuk staan de financiën van Amstelveen en de dertien benchmarksteden centraal om deze verschillen beter te kunnen duiden. Hierbij wordt dieper in gegaan op de Informatie voor Derden (Iv3) rapportages die gemeenten aanleveren bij het CBS. In aanvulling hierop is uitvraag gedaan naar de verdeling van de financiën bij de benchmarkgemeenten.

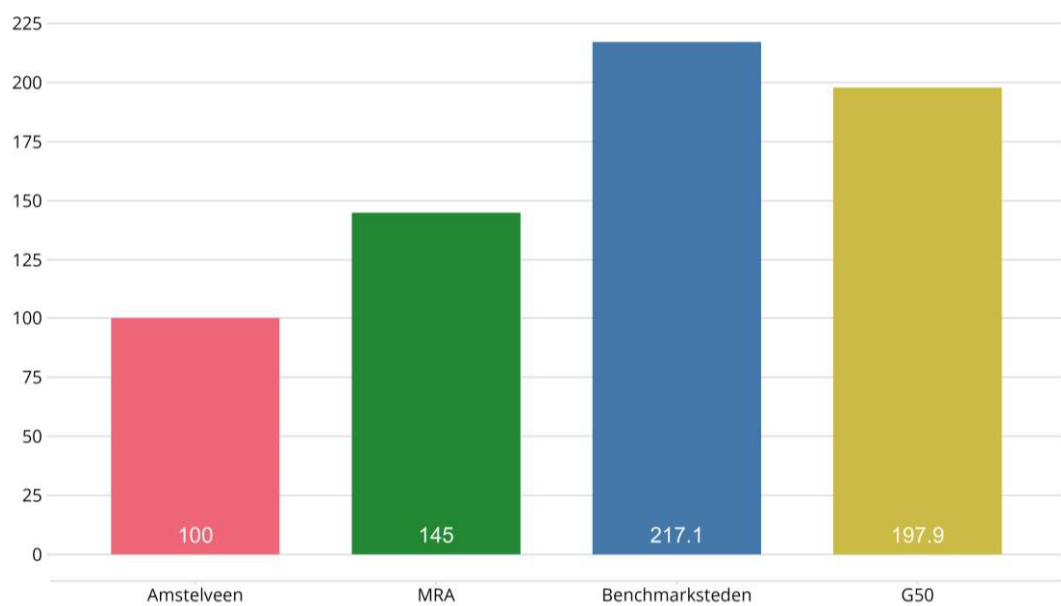
Figuur 2.23 Totale gemeentelijke cultuuruitgaven per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

Figuur 2.24 Gemeentelijke cultuuruitgaven 'Podiumkunsten' per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

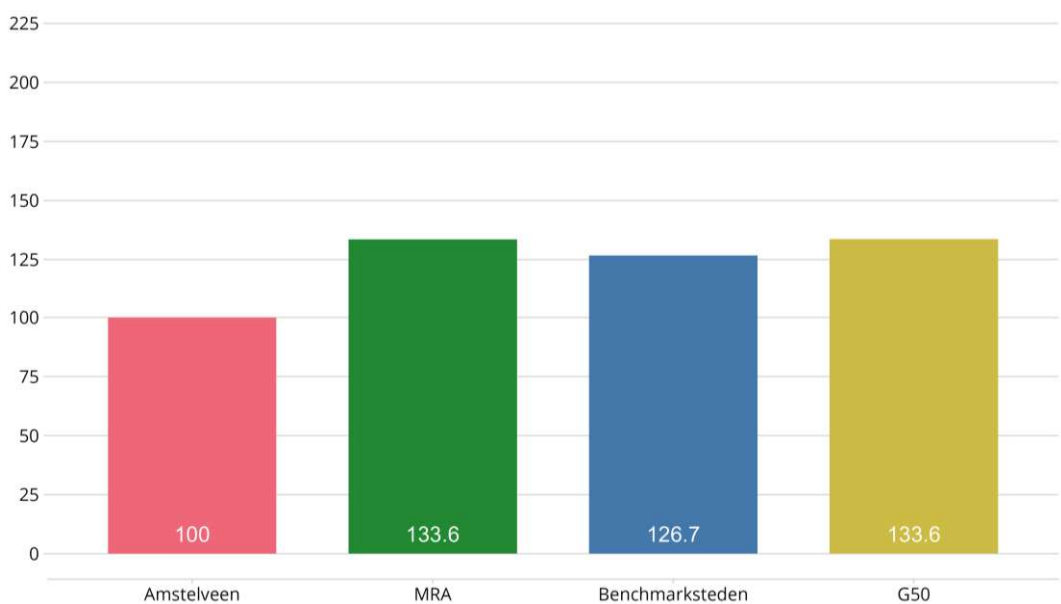

Figuur 2.25 Gemeentelijke cultuuruitgaven 'Musea' per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

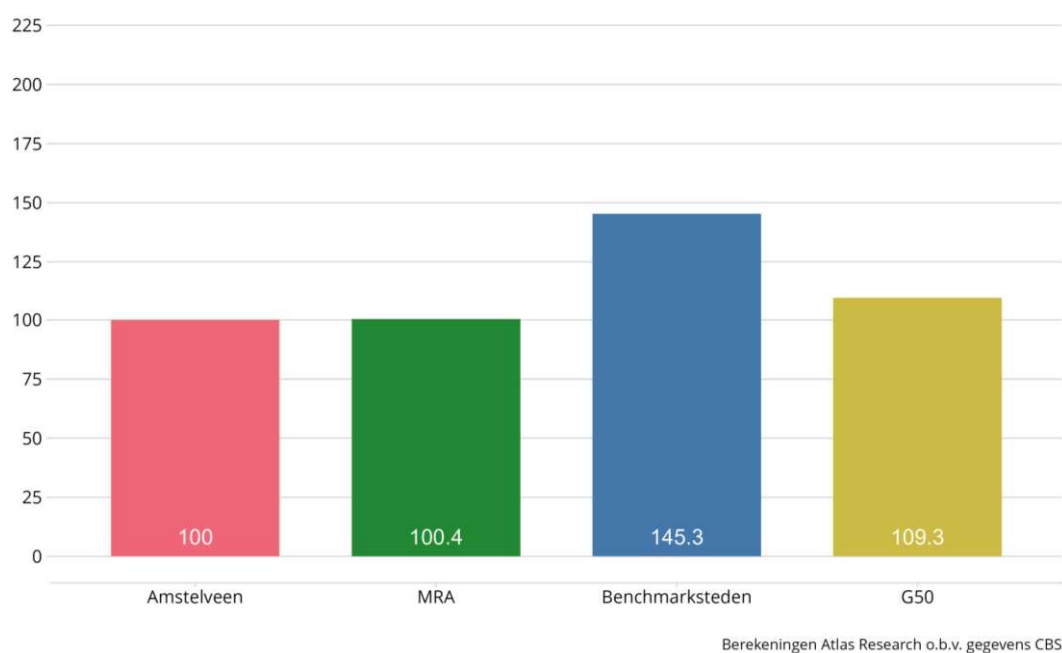
Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens CBS

Figuur 2.26 Gemeentelijke cultuuruitgaven 'Media' per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

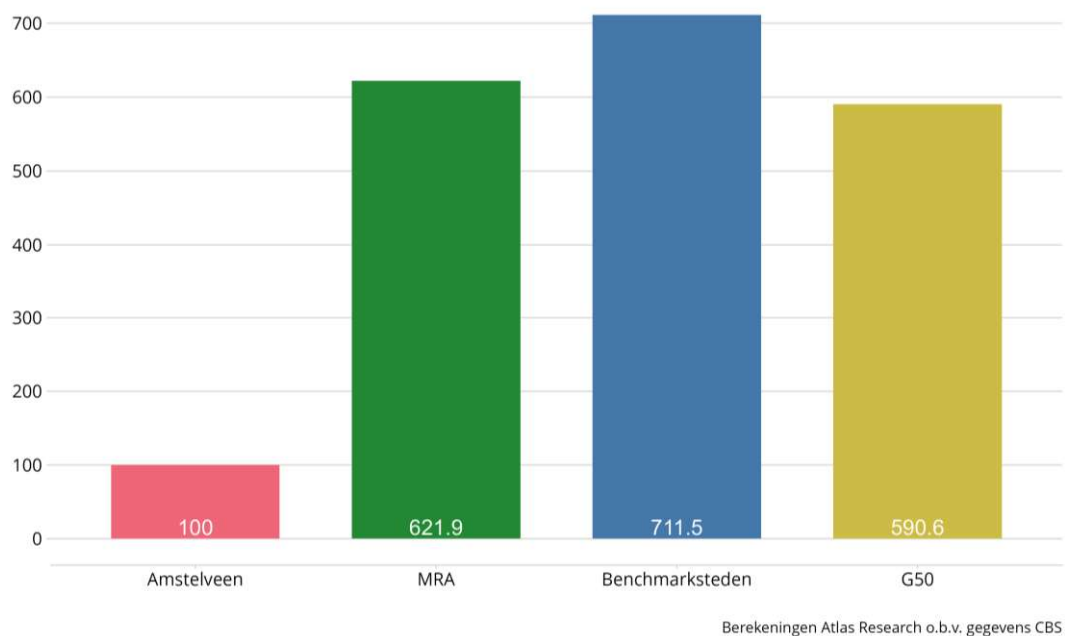

Berekeningen Atlas Research o.b.v. gegevens CBS

Figuur 2.27 Gemeentelijke cultuuruitgaven 'Kunst- en cultuureducatie' per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

Figuur 2.28 Totale gemeentelijke cultuurinkomsten per 1.000 inwoners (index, Amstelveen = 100, 2023)

2.6 Deelconclusies

In vergelijking met de verschillende benchmarks scoort Amstelveen op meerdere fronten lager dan gemiddeld. Dit is het geval voor filmaanbod, musea, festivals, bibliotheken, en popconcerten. Voor podiumkunsten is het beeld gemengd. Wat betreft het aanbod van alle soorten podiumkunsten samengenomen binnen de gemeentegrenzen scoort Amstelveen hoger dan de drie benchmarkgroepen. De uitzondering hierop is het aanbod popmuziek, dat juist lager is dan de benchmarkgroepen. Verder is het bezoek aan podiumkunsten (alle genres) lager dan de MRA en de G50, maar hoger dan voor het gemiddelde van de samengestelde groep benchmarksteden. Ook is gekeken naar het bereikbare aanbod podiumkunsten, ofwel het aanbod dat op loop- of fietsafstand te bereiken is. Ondanks de ligging naast Amsterdam scoort Amstelveen lager dan het gemiddelde van de G50 en de MRA. Als laatste blijkt dat de gemeentelijke uitgaven aan cultuur van Amstelveen relatief laag zijn tegenover de drie benchmarks.

Samengenomen betekent het Amstelveense cultuuraanbod een 24^e plek op de voor dit onderzoek berekende G50 cultuurindex – Amstelveen scoort in totaal iets onder het gemiddelde van de G50 gemeenten. Dit resultaat is redelijk vergelijkbaar met de plek van Amstelveen in de cultuurindex van voorgaande jaren, namelijk een 29^e plek in 2012 en een 27^e plek in 2018, maar laat een stijgende lijn zien.

3 Financiering van cultuur

Het vorige hoofdstuk liet zien dat er grote verschillen bestaan in de inkomsten (baten) uit en uitgaven (lasten) aan cultuur die gemeenten rapporteren in de rapportages Informatie voor Derden (Iv3). In dit hoofdstuk gaan we dieper in op deze baten en lasten voor de benchmarkgemeenten. In welke taakvelden en categorieën gaan de meeste geldstromen om? En verschilt dit tussen de gemeenten? Kunnen we deze verschillen verklaren? Aan de uitkomsten uit de analyses op basis van de Iv3-rapportages voegen we tot slot drie verdiepingen toe:

1. Een verdieping over de verhouding tussen subsidies en huisvestingskosten bij musea op basis van gegevens aangeleverd door de Museumvereniging;
2. Een verdieping over de verdeling van subsidies naar huisvestingskosten en programmering op basis van een enquête onder de benchmarkgemeenten;
3. Een verdieping over de ontwikkeling van cultuuruitgaven van Amstelveen.

Conclusies Hoofdstuk 3

- Gerapporteerde baten en lasten uit cultuur verschillen sterk tussen gemeenten, maar uitgaven aan cultuur liggen hoger dan de inkomsten.
- Amstelveen rapporteert **relatief weinig inkomsten** uit en uitgaven aan cultuur. De afwezigheid van huur als inkomsten bij Amstelveen wordt verklaard door een afwijkende invulling van de Iv3-enquête, waarbij huurinkomsten uit cultuur op andere taakvelden worden verantwoord.
- Uit data aangeleverd door de **Museumvereniging** blijkt dat in Amstelveen de huisvestingskosten van musea meer dan de helft van de ontvangen overheids-subsidies bedragen. Bij de benchmarkgemeenten is dit minder.
- Een door Amstelveen uitgezette enquête onder de benchmarkgemeenten leverde **te weinig respons** op om conclusies uit te kunnen trekken.
- Tussen 2017 en 2023 zijn cultuursubsidies door de gemeente Amstelveen gestegen van €7.3 miljoen naar €9.8 miljoen. Met een grove inschatting van inflatie meegerekend is dit een stijging van ca 8%. De werkelijke uitgaven van de instellingen zijn mogelijk harder gegroeid vanwege hogere inflatie in de cultuursector (dit is in ieder geval zo in de museumsector).

3.1 Financiering van cultuur o.b.v. Iv3

Het CBS ontvangt in het kader van de rapportages Informatie voor Derden (Iv3) gegevens van gemeenten, en ontsluit deze gegevens vervolgens via een dataportal.¹⁵ Voor dit onderzoek zijn de meest recent beschikbare gegevens gebruikt van de benchmarkgemeenten. We gebruiken in dit onderzoek de tweede plaatsing van de jaarrekening, waarvan het meest recent beschikbare jaar 2024 is.¹⁶ We nemen de taakvelden mee die gelinkt zijn aan cultuur, namelijk 'cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie', 'musea', 'cultureel erfgoed', en 'media'. In Aanvullende bijlage Cultuurfinanciering¹⁷ (hierna: Aanvullende bijlage) lichten we toe welke activiteiten bij welke culturele taakvelden behoren.

De baten en lasten zijn uitgesplitst naar categorieën. In de figuren in dit hoofdstuk en in de Aanvullende bijlage worden alleen die categorieën meegenomen waarop ten minste één van de onderzochte gemeenten baten dan wel lasten rapporteert. Voor de analyse in dit hoofdstuk nemen we de benchmarksteden mee. Dit zijn (naast Amstelveen) Alkmaar, Amersfoort, Arnhem, Delft, Deventer, Dordrecht, Eindhoven, Enschede, 's-Hertogenbosch, Leiden, Maastricht, Nieuwegein en Nijmegen.

Baten uit culturele taakvelden

De totale baten per inwoner op de vier onderzochte culturele taakvelden van de benchmarkgemeenten berekenen we door de baten van de losse taakvelden bij elkaar op te tellen.¹⁸ De totale baten verschillen sterk per gemeente – zoals ook in het vorige hoofdstuk naar voren kwam – zie Figuur 3.1. Zo rapporteren Amstelveen en Alkmaar relatief weinig baten ten opzichte van de overige gemeenten in de benchmark en Maastricht en Arnhem juist relatief veel. Bekijken we welke inkomstenposten de totale baten uit cultuur opmaken, dan zien we dat de baten voortkomen uit een grote groep verschillende categorieën, maar dat het merendeel bij de meeste gemeenten voortkomt uit 'huren' en/of 'overige goederen en diensten'. Slechts twee van de gemeenten rapporteren geen baten uit huren, namelijk Amstelveen en Leiden.

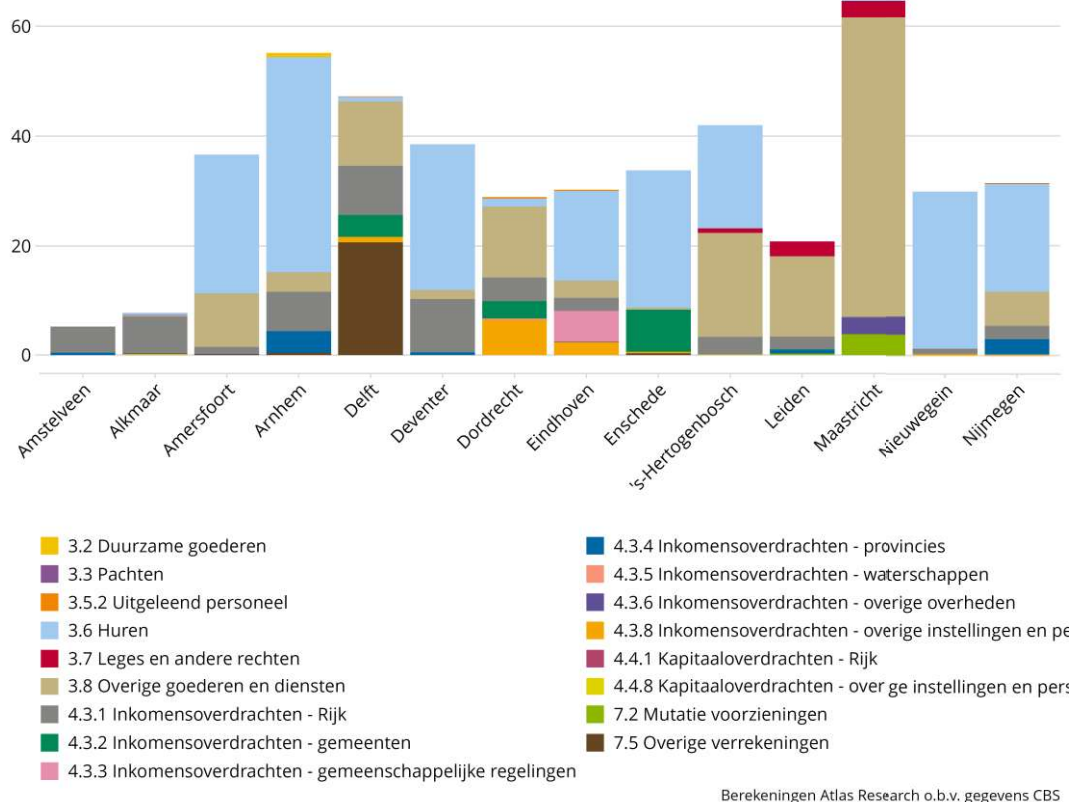
¹⁵ https://iv3statline.cbs.nl/portal.html?_la=nI&_catalog=IV3&tableId=45063NED&_theme=14

¹⁶ Voor elke verslagsoort publiceert het CBS op twee momenten alle tot dan toe ontvangen rapportages. De reden voor de tweede plaatsing is om de gemeenten de gelegenheid te geven een verbeterde Iv3-gegevensset aan te leveren. De tweede plaatsing is 70 dagen na de uiterste inzenddatum van de eerste publicatie.

¹⁷ Deze bijlage is vanwege de omvang als los document opgenomen bij dit rapport.

¹⁸ Uit de figuren in de Aanvullende bijlage blijkt dat de baten uit cultuur niet in alle benchmarkgemeenten gelijk is verdeeld over de taakvelden. In de meeste gevallen komen de meeste baten uit het taakveld 'cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie'.

Figuur 3.1 Baten aan cultuur gerelateerde taakvelden per categorie (in euro's per inwoner, 2024)

In Amstelveen bestaan de baten voor het grootste deel uit inkomstenoverdrachten uit het Rijk, en een klein deel uit inkomstenoverdrachten uit de provincie. Een voorbeeld van inkomstenoverdrachten uit het Rijk is de uitkeringen van het Rijk aan gemeenten uit het Gemeentefonds.¹⁹ Aangezien culturele instellingen ook in Amstelveen panden huren van de gemeente en hier huur voor betalen, is het onwaarschijnlijk dat de gemeente geen inkomsten uit huur vanuit de culturele sector ontvangt. Uit navraag bij de gemeente blijkt dat de huurinkomsten geïnd worden door de afdeling Vastgoed en verantwoord worden binnen een ander taakveld.

Lasten aan culturele taakvelden

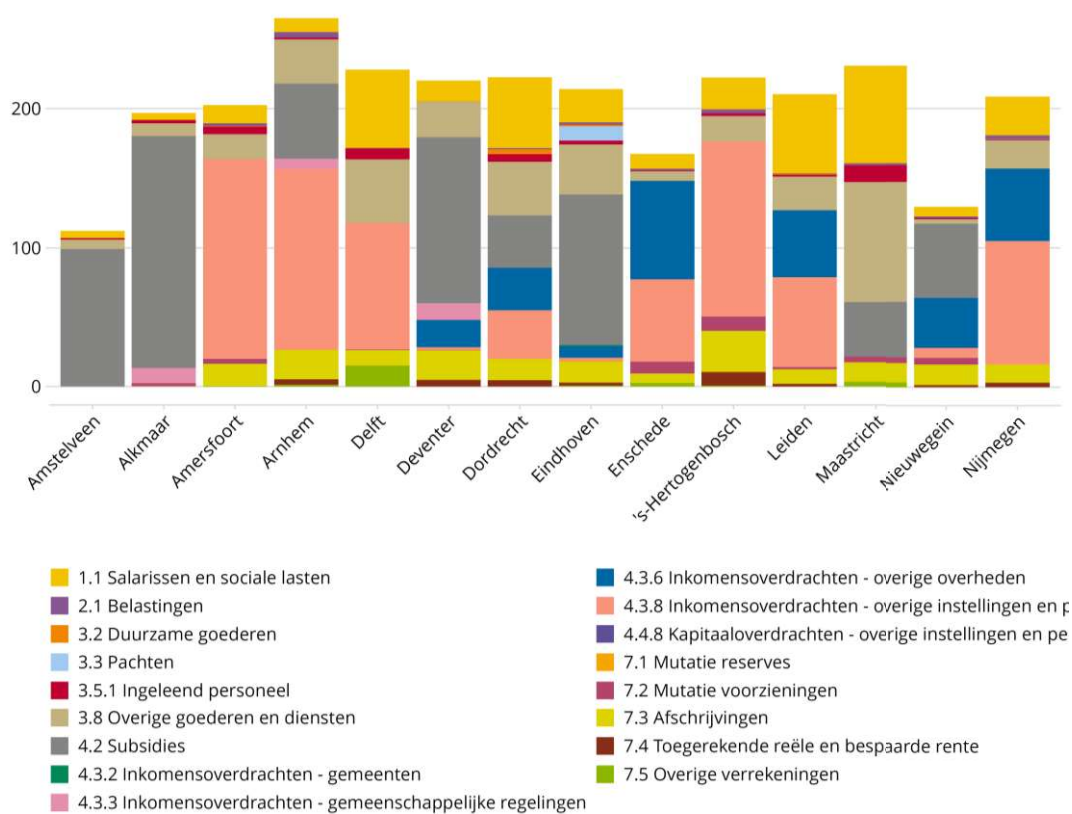
Op vergelijkbare wijze als de totale baten uit cultuur zijn de totale lasten aan cultuur berekend uit de som van de losse culturele taakvelden. De lasten zijn iets gelijkjer verdeeld over

¹⁹ Zie <https://findo.nl/content/431---Inkomstenoverdrachten---Rijk> voor verdere specificaties.

de taakvelden 'cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie', 'musea' en 'media' dan de baten.

In Amstelveen zijn de gerapporteerde lasten relatief laag en in Arnhem juist relatief hoog, al zijn hier de verschillen kleiner dan bij de baten – zie Figuur 3.2. Een beeld dat geldt voor alle gemeenten is dat de baten uit cultuur per inwoner vele malen kleiner zijn dan de lasten. Dit is niet verrassend: de cultuursector is immers een sterk gesubsidieerde sector waarbij de baten veelal niet monetair zijn. Hoofdstuk 4 gaat in op de maatschappelijke baten van de cultuursector.

Figuur 3.2 Lasten aan cultuur gerelateerde taakvelden naar categorie (in euro's per inwoner, 2024)

Voor de gemeente Amstelveen bestaan de lasten voor het grootste deel uit subsidies. Dit is in andere gemeenten als Alkmaar, Deventer en Eindhoven ook het geval. In veel andere vergeleken gemeenten bestaan de lasten voor een groot deel uit inkomensoverdrachten aan overige instellingen en personen. Mogelijk gaat het in deze gevallen ook om subsidies,

die onder een andere post gerapporteerd zijn. Onder inkomstenoverdrachten vallen bijvoorbeeld exploitatiekosten van bedrijven en (overheids)instellingen, waarbij geen sprake mag zijn van een direct verband tussen de betaling en een geleverde prestatie. Ook betalingen tussen overheidsinstellingen voor goederen en/of diensten (exclusief grond, duurzame goederen of pachten) vallen hieronder.²⁰

Verschillen binnen taakvelden

Uit welke inkomsten- en uitgavenposten de bovenstaande totale culturele baten en lasten bestaan, verschilt sterk per taakveld. In de Aanvullende bijlage is daarom per taakveld een figuur opgenomen met de verdeling van de baten en een figuur met de verdeling van de lasten. In deze paragraaf vatten we het beeld kort samen.

Binnen de taakvelden 'musea' en 'cultureel erfgoed' maken huren en overige goederen en diensten voor de meeste gemeenten een groot deel van de baten uit, terwijl binnen het taakveld 'media' de baten bijna exclusief bestaan uit inkomstenoverdrachten uit het Rijk. Binnen het taakveld 'cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie' en 'cultureel erfgoed' bestaan grotere verschillen in de oorsprong van de baten.

Voor de gemeente Amstelveen geldt dat slechts op twee culturele taakvelden baten worden gerapporteerd, namelijk bij 'cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie' en bij 'media'. Bij 'media' zijn de volledige baten toegeschreven aan inkomstenoverdrachten vanuit het Rijk, bij 'cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie' bestaat een klein deel uit inkomstenoverdrachten vanuit provincies.

De lasten bestaan binnen het taakveld 'cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie' en 'media' voornamelijk uit subsidies en inkomstenoverdrachten aan overige instellingen en personen en aan overige overheden. Bij 'cultureel erfgoed' en 'musea' zijn de kosten gemengder.

Waar de gemeente Amstelveen alleen baten uit twee van de taakvelden ontvangt, rapporteert ze wel lasten in alle taakvelden. Bij drie van de vier taakvelden bestaan de lasten voor het grootste deel uit subsidies. Alleen bij 'cultureel erfgoed' zijn de lasten ongeveer gelijk verdeeld over salarissen en sociale lasten, ingeleend personeel, overige goederen en diensten, en subsidies.

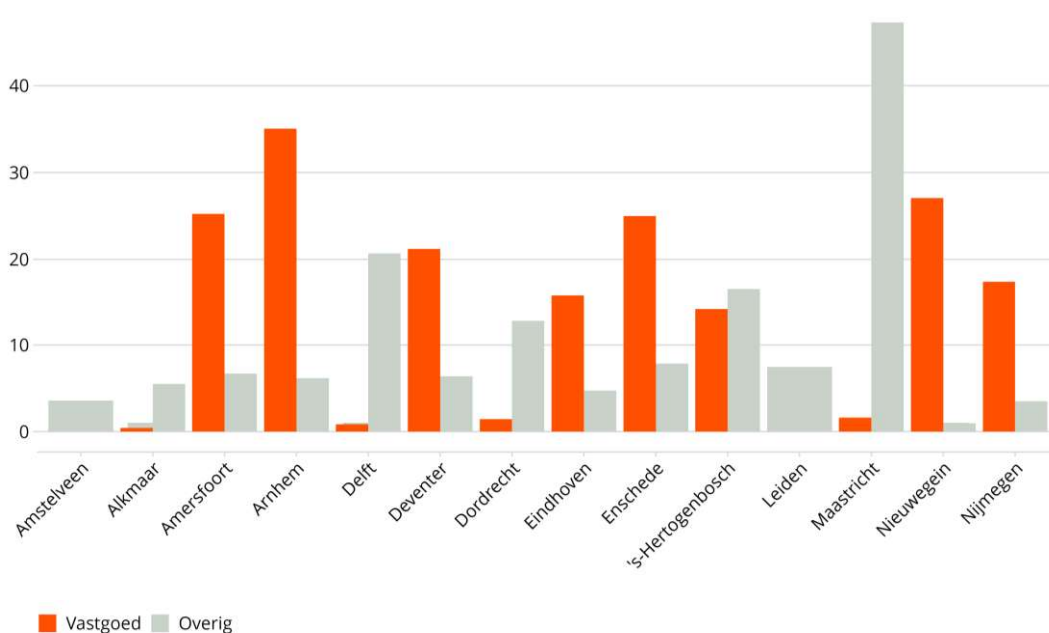
²⁰ Zie <https://findo.nl/content/43---Inkomstenoverdrachten-> voor verdere specificaties.

Vastgoed in culturele baten en lasten

Met name aan vastgoed gerelateerde posten lijken de grote verschillen in de hoogte van baten uit culturele taakvelden tussen gemeenten te verklaren. Om deze reden splitsen we de baten vanuit de vier culturele taakvelden op in baten uit vastgoed en overige baten. Hierbij zijn onder vastgoed de baten uit huren (post 3.6) en pachten (post 3.3) samengenomen en vallen alle overige baten in de categorie 'overig'. Figuur 3.3 brengt dit onderscheid in beeld.

Voor twee gemeenten maakt vastgoed geen deel uit van de baten uit de culturele taakvelden, namelijk Amstelveen en Leiden. Hiernaast zijn er gemeenten waarbij vastgoed slechts een zeer klein deel van de baten uitmaakt, namelijk Alkmaar, Delft, Maastricht en Dordrecht. Dit zijn voor het grootste deel ook de gemeenten met de laagste baten per inwoner. Uitzondering hierop is de gemeente Maastricht, met de op een na hoogste baten per inwoner, die bijna volledig uit overige goederen en diensten bestaan. Bij de overige acht gemeenten bestaan de baten voor het grotere deel uit vastgoedposten – met name huren.

Figuur 3.3 Baten aan cultuur gerelateerde taakvelden vastgoed vs. overig (in euro's per inwoner, 2024)

De grote verschillen in de mate waarin vastgoed een deel uitmaakt van de baten vanuit culturele taakvelden, kan een indicatie zijn dat hier verschillend mee wordt omgegaan door

gemeenten in de gegevensverstrekking of in de uitvoering. Een aantal mogelijke verklaringen kunnen zijn:

- Gemeenten waar vastgoed geen of een relatief klein deel van de baten uitmaakt, verrekenen mogelijk de baten uit huren en de verstrekte huursubsidies met elkaar waardoor zowel baten als lasten lager uitpakken;
- Gemeenten schrijven de inkomsten uit vastgoed toe aan een ander taakveld bij het invullen van de enquête. Dit blijkt bij de gemeente Amstelveen het geval te zijn uit navraag;
- Zowel baten als lasten kunnen lager uitvallen wanneer een gemeente een culturele instelling tegen een laag tarief een pand laat huren, in plaats van een hogere subsidie te geven;
- Gemeenten verschillen simpelweg sterk in de hoeveelheid vastgoed dat ze in beheer hebben. Hierover zijn in het kader van dit onderzoek geen openbaar beschikbare gegevens gevonden. In de verdiepingen wordt aan de hand van aanvullende bronnen duiding gegeven aan deze verschillen.

3.2 Verdieping: verhouding subsidies en huisvesting bij musea

Ter verdieping van de hiervoor besproken inzichten uit de Iv3-enquête, gaan we in deze paragraaf in op de financiën van musea om te zien waar (gemeentelijke) subsidies voor gebruikt worden. Hiervoor maken we gebruik van data aangeleverd door de Museumvereniging. Musea die aangesloten zijn bij de Museumvereniging vullen jaarlijks zelf een vragenlijst in om in kaart te brengen hoe het gaat met het museum. Onderdeel van deze vragenlijst zijn vragen over de hoogte van de huisvestingskosten en de ontvangen subsidies. De hoogte van de huisvestingskosten ten opzichte van de subsidies geeft een indicatie van hoe toereikend de subsidies zijn in het dekken van de lasten van de “stenen” en welk aandeel van de subsidies gebruikt kan worden voor andere doeleinden zoals programmering en lonen. Het gaat hierbij om de totale huisvestingskosten – niet enkel de huurkosten.

Voor deze analyse zijn gegevens uit 2024 meegenomen van de musea uit de benchmarkgemeenten die hebben aangegeven in dat jaar structurele gemeentelijke subsidies te ontvangen (hoger dan 0) en huisvestingskosten te hebben (hoger dan 0). Van de in totaal bijna 60 musea in de benchmarkgemeenten voldoen er 37 aan deze voorwaarden. Met uitzondering van de gemeente Nieuwegein hebben alle benchmarkgemeenten ten minste twee musea die structurele subsidies uit de gemeente krijgen en huisvestingskosten hebben.

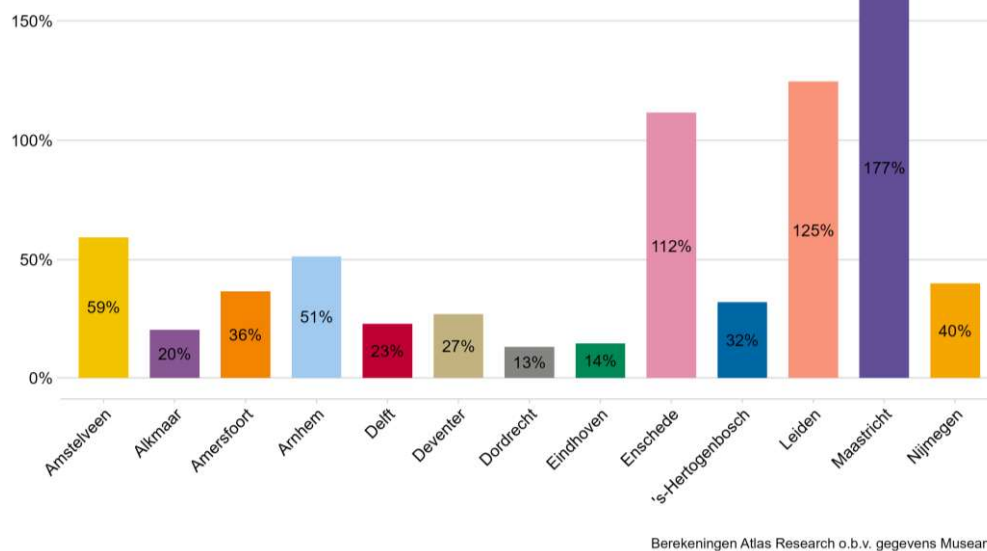
In de meeste gemeenten zijn de gemeentelijke subsidies die de musea rapporteren te ontvangen samen hoger dan de gezamenlijke huisvestingskosten van de musea – zie Figuur 3.8. Enkel in Enschede, Leiden en Maastricht zijn de huisvestingskosten hoger dan de gemeentelijke subsidies. Zoals uit de volgende analyse zal blijken, zijn voor de musea in deze gemeenten de gemeentelijke subsidies niet de voornaamste bron van inkomsten. Na deze drie gemeenten zijn in Amstelveen de huisvestingskosten het hoogst ten opzichte van de gemeentelijke subsidies met 59%, terwijl in gemeenten als Dordrecht, Eindhoven en Alkmaar deze percentages ruim lager liggen (respectievelijk 13%, 14% en 20%).

Wanneer we kijken naar de totale overheidssubsidies, inclusief de subsidies uit de provincie, het Rijk en Europa, blijft de verhouding tussen de huisvestingskosten en de subsidies voor Amstelveen gelijk op 59% – zie Figuur 3.9. Dit geeft aan dat musea in Amstelveen naast gemeentelijke subsidies verder bijna geen andere subsidies krijgen uit de overheid.²¹ Hetzelfde geldt voor Alkmaar en Amersfoort. Daarnaast zijn er gemeenten waar de musea zo weinig andere subsidies krijgen dat de verhouding nagenoeg gelijk blijft, zoals Arnhem, Delft, Deventer, Dordrecht, Eindhoven en 's-Hertogenbosch. In de drie gemeenten waar de huisvestingskosten hoger zijn dan de gemeentelijke subsidies (Enschede, Leiden en Maastricht), krijgen de musea kennelijk relatief veel subsidies vanuit de provincie, het Rijk en/of Europa.

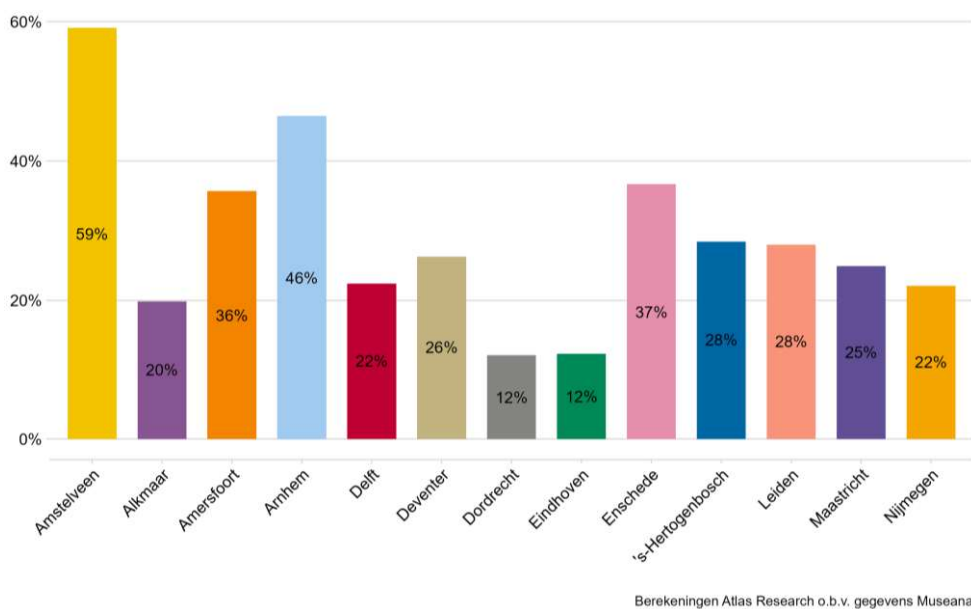
Wanneer alle subsidies worden meegerekend, zijn in Amstelveen van alle benchmarkgemeenten de huisvestingskosten van musea het hoogst ten opzichte van de totale overheidssubsidies. Dit betekent dat voor de musea in Amstelveen een relatief groot deel van de subsidies naar de “stenen” gaat, en een relatief klein deel beschikbaar is voor het bekostigen van programmering of loonkosten van personeel.

²¹ De overheidssubsidies voor musea in Amstelveen die niet van de gemeente komen zijn te laag om een verschil te maken in het afgeronde percentage huisvestingskosten als aandeel van ontvangen subsidies.

Figuur 3.8 Verhouding huisvestingskosten tot gemeentelijke subsidies van musea aangesloten bij de Museumvereniging, 2024

Figuur 3.9 Verhouding huisvestingskosten tot totale overheidssubsidies van musea aangesloten bij de Museumvereniging musea, 2024

3.3 Verdieping: huisvesting in subsidies bij benchmarkgemeenten

Om de cijfers uit de Iv3-enquête beter te kunnen duiden, heeft de gemeente Amstelveen een door Atlas Research ontwikkelde enquête uitgezet onder de dertien gemeenten in de benchmark. In deze enquête zijn voor elke gemeente de cultuuruitgaven en -inkomsten (in duizenden euro's) in 2021 en 2023 door Atlas Research ingevuld op basis van de gegevens uit de Iv3-enquête, waarbij uitsplitsing is gemaakt in de uitgaven op basis van de Detaillering cultuurlasten gemeenten en provincies van 2021 en 2023. Dit is een onderzoek dat uitgevoerd wordt door het CBS in opdracht van het ministerie van OCW waarin de cultuurlasten in meer detail worden uitgevraagd dan in de reguliere uitvraag Iv3 het geval is. De uitgaven aan cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie worden hierin uitgesplitst naar 1) podiumkunsten, 2) beeldende kunst en vorming, 3) kunst- en cultuureducatie, 4) film en video en 5) overig. Bij musea wordt de uitsplitsing gemaakt tussen musea en historische archieven. Media tot slot wordt uitgesplitst naar bibliotheken, lokale pers en omroep, en overig.

De uitgaven die gemeenten doen aan kunst en cultuur zullen voornamelijk in de vorm van subsidies zijn. Aan de gemeenten is vervolgens gevraagd of ze deze uitgaven/subsidies kunnen uitsplitsen naar het aandeel dat bestemd is voor huisvesting/huur/vastgoed en het aandeel dat bestemd is voor exploitatie- en overige kosten. Ook is gevraagd of deze aandelen schattingen zijn.

Het doel van deze uitvraag was om te achterhalen welk deel van de uitgaven/subsidies bedoeld is om vastgoedkosten te dekken, en welk deel van de subsidies bedoeld is om de programmering te subsidiëren. Vooraf bestond bij de gemeente Amstelveen het idee dat dit niet bij alle gemeenten (waaronder de gemeente Amstelveen zelf) duidelijk is.

Uitkomsten

Van de dertien gemeenten in de benchmark hebben uiteindelijk twee gemeenten gegevens aangeleverd, namelijk de gemeenten Dordrecht en 's-Hertogenbosch. De gemeente 's-Hertogenbosch heeft hierbij het aangeleverde template gebruikt, en de gemeente Dordrecht heeft per culturele instelling voor het peiljaar 2024 de hoogte van de subsidie aangeleverd met daarbij aangegeven of de instelling in gemeentelijk vastgoed gehuisvest is en zo ja, wat de huur is. Van de overige elf gemeenten is geen inhoudelijk antwoord ontvangen.

Vanwege de lage respons valt weinig te concluderen op basis van de ontvangen gegevens. Wel kan de lage respons zelf een teken zijn dat de gegevens die we met dit onderzoek

boven water proberen te krijgen bij gemeenten zelf slecht bekend zijn, óf dat deze informatie mogelijk gevoeliger ligt dan van tevoren gedacht. Een voorbeeld van dit laatste is dat de btw-regeling gunstiger kan zijn bij een exploitatiesubsidie dan bij een huursubsidie. Over subsidies die ontvangen worden om bepaalde voorzieningen mogelijk te maken (zoals een exploitatiesubsidie) hoeft namelijk geen btw betaald te worden.²² Als aanwijsbare diensten of goederen geleverd worden voor een subsidie, moet daar wel btw over worden betaald.

3.4 Verdieping: ontwikkeling cultuuruitgaven Amstelveen

In deze laatste paragraaf over de financiering van cultuur staan we stil bij de ontwikkeling van de cultuuruitgaven door de gemeente Amstelveen. Hiervoor maken we gebruik van de enquête 'Detaillering cultuurlasten gemeenten en provincies' van het CBS over alle beschikbare jaren: 2017, 2019, 2020, 2021 en 2023. In deze uitvraag worden gemeenten en provincies gevraagd de cultuurlasten uit hun jaarrekening uit te splitsen.

Uit Tabel 3.1 blijkt dat de totale cultuurlasten van de gemeente Amstelveen tussen 2017 en 2023 gestegen zijn van €7,3 miljoen naar €9,8 miljoen. In 2020 waren de cultuurlasten het hoogst met ruim €9,8 miljoen. Deze verhoogde cultuurlasten zijn naar alle waarschijnlijkheid toe te wijzen aan het feit dat veel culturele instellingen het vanwege coronamaatregelen in 2020 en 2021 (en in mindere mate de daaropvolgende jaren) financieel zwaar hadden en de deuren gesloten moesten houden. Met name in de cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie stegen de uitgaven relatief hard tussen 2019 en 2020. Dit is in Amstelveen bovendien het taakveld waar het grootste deel van de totale culturele uitgaven naartoe gaat, gevolgd door media, musea en tot slot het cultureel erfgoed.

De cijfers uit Tabel 3.1 laten mogelijk een vertekend beeld zien, aangezien hier inflatie niet in is meegenomen. In Tabel 3.2 laten we zien hoe de cultuuruitgaven van Amstelveen zoals deze in 2017 zijn gerapporteerd zich vertalen naar de overige jaren wanneer we deze vermenigvuldigen met de jaarlijkse inflatie zoals gerapporteerd door het CBS.²³ Hieruit volgt dat de cultuurkosten uit 2017 te vertalen zijn naar bijna €9,1 miljoen in 2023. De huidige kosten van €9,8 miljoen liggen 8% hoger. Dat is beduidend minder dan de bijna 34% stijging van 2017 naar 2023 wanneer inflatie niet wordt meegerekend. Het is echter nog steeds een stijging in cultuuruitgaven: Nederland als geheel is tussen 2017 en 2023 in absolute

²² Zie https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/btw/btw_berekenen_aan_uw_klanten/waarover_btw_berekenen/bijzondere_omzet/subsidies_schadevergoedingen_en_vrijwillige_bijdragen#:~:text=Over%20subsidies%2C%20schadevergoedingen%20en%20vrijwillige%20bijdragen%20hoeft%20u%20meestal%20geen,rechtstreekse%20vergoeding%20voor%20uw%20werkzaamheden.

²³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/02/inflatie-3-8-procent-in-2023-exclusief-energie-6-5-procent>

aantallen wel meer gaan uitgeven aan cultuur (van bijna €2,15 miljard naar bijna €2,64 miljard), maar de uitgaven gecorrigeerd voor inflatie zijn met circa 1% afgenomen.²⁴

Een kanttekening bij deze wijze van inflatie meerekenen, is dat we gebruikmaken van de algemene inflatie voor Nederland terwijl de inflatie niet overal even hoog is. Zo kan het zijn dat de inflatie in Amstelveen hoger of lager is dan het landelijk gemiddelde. Bovendien bestaan de kosten voor culturele instellingen uit meerdere onderdelen en hebben deze onderdelen eigen inflatiecijfers. Zo zijn bij musea huisvesting en personeel de voornaamste kostenposten. De Museumvereniging gebruikt voor het berekenen van de inflatie de ontwikkeling van de contractuele loonkosten per uur in de gesubsidieerde sector en de afgeleide consumentenprijsindex voor respectievelijk huisvesting, energie en water.²⁵ Op basis hiervan stellen zij dat de inflatie in de museumsector tussen 2021 en 2022 14% bedroeg, waar de landelijk gemiddelde inflatie die wij in deze analyse gebruiken tussen 2021 en 2022 10% bedroeg.

²⁴ Hierbij berekenen we de uitgaven inclusief inflatie op vergelijkbare wijze als voor Amstelveen gedaan is: de uitgaven in 2017 worden vermenigvuldigd met de jaarlijkse inflatie, en de werkelijke uitgaven in 2023 worden vergeleken met de waarde die de cultuuroutgaven uit 2017 volgens deze methode in 2023 zou hebben.

²⁵ Museumvereniging (2023). Trends in de museum sector. Museumcijfers 2022.

Aangenomen dat andere culturele instellingen meer vergelijkbaar zijn met de museumsector dan met andere culturele instellingen. Tabel 3.1 de inflatie onderschat en is de kans groot dat ook in Amstelveen de werkelijke uitgaven van de cultuursector harder zijn gegroeid dan de verkregen subsidies.

Tabel 3.1 Cultuuruitgaven Amstelveen (in duizenden euro's, 2017 t/m 2023)

Jaar	Cultuurlasten	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie						Musea	Cultuursubsidies
	Totaal	Totaal	Podiumkunsten	Beeldende kunst en vormgeving	Kunst- en cultuur-educatie	Film en video	Overig	Totaal	Totaal
2017	7.324	3.821	2.245	161	1.308	5	102	1.206	159
2019	7.807	4.076	2.341	223	1.160	11	341	1.398	250
2020	9.827	5.806	2.751	390	1.900	171	594	1.472	419
2021	9.544	5.260	2.539	357	1.377	104	883	1.593	350
2023	9.807	5.354	2.621	273	1.372	0	1.088	1.612	244

Tabel 3.2 Inflatie in cultuuruitgaven Amstelveen

Jaar	Jaarlijkse inflatie (in %)	Cultuurlasten uit 2017 inclusief inflatie (x duizend euro)	Werkelijke cultuurlasten (x duizend euro)	Vershil (in %)
2017		7.324	7.324	
2018	1,7%	7.449	-	
2019	2,6%	7.642	7.807	2%
2020	1,3%	7.742	9.827	27%
2021	2,7%	7.951	9.544	20%
2022	10,0%	8.746	-	
2023	3,8%	9.078	9.807	8%

3.5 Deelconclusies

Uit dit hoofdstuk blijkt dat de gerapporteerde inkomsten (baten) van en uitgaven (lasten) aan cultuur sterk verschillen tussen gemeenten. Dit kan komen door werkelijke verschillen in inkomsten en uitgaven, of door verschillen in de wijze van rapportage. Voor alle benchmarkgemeenten geldt dat de uitgaven aan cultuur hoger liggen dan de inkomsten uit cultuur. De culturele sector is dan ook een sector die qua inkomsten voor een groot deel is aangewezen op (gemeentelijke) subsidies, en waarbij de baten slechts gedeeltelijk monetair zijn. Het volgende hoofdstuk gaat in op de maatschappelijke baten van cultuur.

De gemeente Amstelveen rapporteert weinig inkomsten uit en uitgaven aan cultuur vergeleken met de benchmarkgemeenten, waarbij de inkomsten alleen komen uit de taakvelden 'cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie' en 'media' (nagenoeg) volledig bestaan uit inkomstenoverdrachten uit het Rijk. De afwezigheid van huur als inkomsten bij de gemeente Amstelveen wordt door de gemeente verklaard door een afwijkende invulling van de Iv3-enquête, waarbij huurinkomsten uit culturele instellingen op andere taakvelden worden verantwoord.

Bij een uitsplitsing van de inkomsten uit cultuur naar vastgoed (huur en pacht) en overige posten, blijken er grote verschillen te bestaan tussen de benchmarkgemeenten. Aan de hand van data van de Museumvereniging en een door de gemeente Amstelveen

uitgezette enquête is geprobeerd de verhouding tussen vastgoed en programmering in de subsidies aan te brengen. Waar de enquête vanwege een te lage respons weinig opleverde, blijkt uit de data aangeleverd door de Museumvereniging dat bij musea in de benchmarkgemeenten de huisvestingskosten alleen voor de gemeente Amstelveen meer dan de helft van de ontvangen overheidssubsidies bedragen. De subsidies die de musea in Amstelveen ontvangen, bestaan nagenoeg volledig uit gemeentelijke subsidies, waar bij een aantal benchmarkgemeenten (Enschede, Leiden en Maastricht) de subsidies voor een aanzienlijk deel uit overige overheidssubsidies bestaan (zoals Rijkssubsidies, Rijkscultuurfondsen, en provinciale subsidies).

Tot slot is gekeken naar de ontwikkeling in cultuuruitgaven door de gemeente Amstelveen over de periode 2017-2023. Daaruit blijkt dat in absolute aantallen deze subsidies zijn gestegen van €7,3 miljoen naar €9,8 miljoen. Met een grove inschatting van inflatie meegerekend is dit een stijging van circa 8%. Gezien de hogere inflatie in de museumsector, kan het echter nog steeds zo zijn dat de werkelijke uitgaven van de culturele instellingen in Amstelveen even hard of harder zijn gegroeid dan de verkregen subsidies.

4 Het belang van cultuur voor de stad

Een groot en gevarieerd cultuuraanbod draagt op verschillende manieren bij aan een stad. In dit hoofdstuk beschrijven we drie wijzen waarop cultuur positief bijdraagt aan steden, met een focus op het belang van cultuur voor Amstelveen. Het gaat hierbij om de bijdrage van cultuur aan de woonaantrekkelijkheid (paragraaf 4.1), de bijdrage van cultuur op de brede welvaart (paragraaf 4.2), en als laatste behandelen we de wijzen waarop cultuur maatschappelijke waarde genereert (paragraaf 4.3).

Conclusies Hoofdstuk 4

- Amstelveen scoort hoog op **woonaantrekkelijkheid** voornamelijk dankzij de relatief hoge baanbereikbaarheid. Tegenover andere steden in de G50 draagt het huidige cultuuraanbod weinig bij aan de woonaantrekkelijkheid van Amstelveen.
- Mensen zijn geneigd minder ver te reizen voor cultureel aanbod dan voor een baan – hierdoor dragen de banen in de regio rondom Amstelveen veel bij aan de woonaantrekkelijkheid, maar de culturele voorzieningen in de regio veel minder.
- Voor de **toekomstige** woonaantrekkelijkheid is het belangrijk dat het cultuuraanbod meegroeit met de populatie (verwachte groei van 15% tot 2037).
- Amstelveen scoort relatief hoog op **brede welvaart**, m.n. dankzij de dimensies gezondheid & welzijn, werk & opleiding, veiligheid, en materiële welvaart.
- Op woonplezier, de dimensie van brede welvaart waar het cultuuraanbod onder valt, scoort Amstelveen relatief laag tegenover andere G50 gemeenten.
- Cultuuraanbod genereert op verschillende manieren **maatschappelijke waarde** voor Amstelveen, o.a.:
 - Gebruikswaarde: Plezier dat inwoners aan aanbod beleven
 - Optiewaarde: Wat mensen extra over hebben om bij cultuur in de buurt te wonen
 - Economische waarde: Werkgelegenheid en toeristische bestedingen
 - Sociale waarde: Positieve effect van cultuur en cultuuronderwijs op o.a. gezondheid, welzijn, opleidingsresultaten.

4.1 Woonaantrekkelijkheid

Waar vroeger de beslissing om ergens te gaan wonen voornamelijk was gebaseerd op waar mensen werkten, hebben opeenvolgende transportrevoluties (trein, auto, vliegtuig, hogesnelheidslijn, internet) ervoor gezorgd dat mensen steeds verder van werk konden gaan wonen en zo meer vrijheid kregen in hun keuze voor een woonplek. Hierdoor zijn – naast baanbereikbaarheid in de regio – andere aspecten van de woonomgeving een belangrijke rol gaan spelen. Mensen verschillen in wat ze aantrekkelijk aan een woonomgeving vinden, maar doorgaans is het culturele aanbod – naast andere stedelijke voorzieningen en bijvoorbeeld veiligheid – een belangrijke factor in de uiteindelijke woonkeuze van mensen.

Cultuur is in de afgelopen decennia een steeds prominentere rol gaan spelen in de concurrentiepositie van steden. Steden met een groot en gevarieerd cultureel aanbod op loop- of fietsafstand hebben voornamelijk een grote aantrekkingskracht op hoger opgeleiden, mensen met creatieve beroepen en mensen uit de hogere inkomensgroepen. Deze groep wordt ook wel de creatieve klasse genoemd.²⁶ In steden waar relatief veel hoogopgeleide, creatieve mensen wonen, neemt de werkgelegenheid over het algemeen meer toe dan in steden waar dit in mindere mate het geval is. Onderzoek naar de woonaantrekkelijkheid van steden wijst uit dat het culturele aanbod een belangrijke factor is voor de aantrekkingskracht en de economische vitaliteit van een stad.²⁷

Voor het berekenen van de woonaantrekkelijkheidsindex heeft Atlas Research aan de hand van de betalingsbereidheid van verhuizende huishoudens met regressieanalyses achterhaald welke factoren ervoor zorgen dat de ene stad wel en de andere stad niet in trek is bij verhuizende huishoudens.²⁸ Amstelveen – momenteel de derde aantrekkelijkste stad van de G50 na Amsterdam en Utrecht – dankt zijn concurrentiepositie voornamelijk aan de grote hoeveelheid banen die vanuit de gemeente bereikbaar zijn – zie Figuur 4.1. Veiligheid en (bereikbaarheid van) onderwijs spelen ook een grotere rol dan gemiddeld voor Amstelveen. Aan de andere kant is het huidige voorzieningsniveau – waaronder het

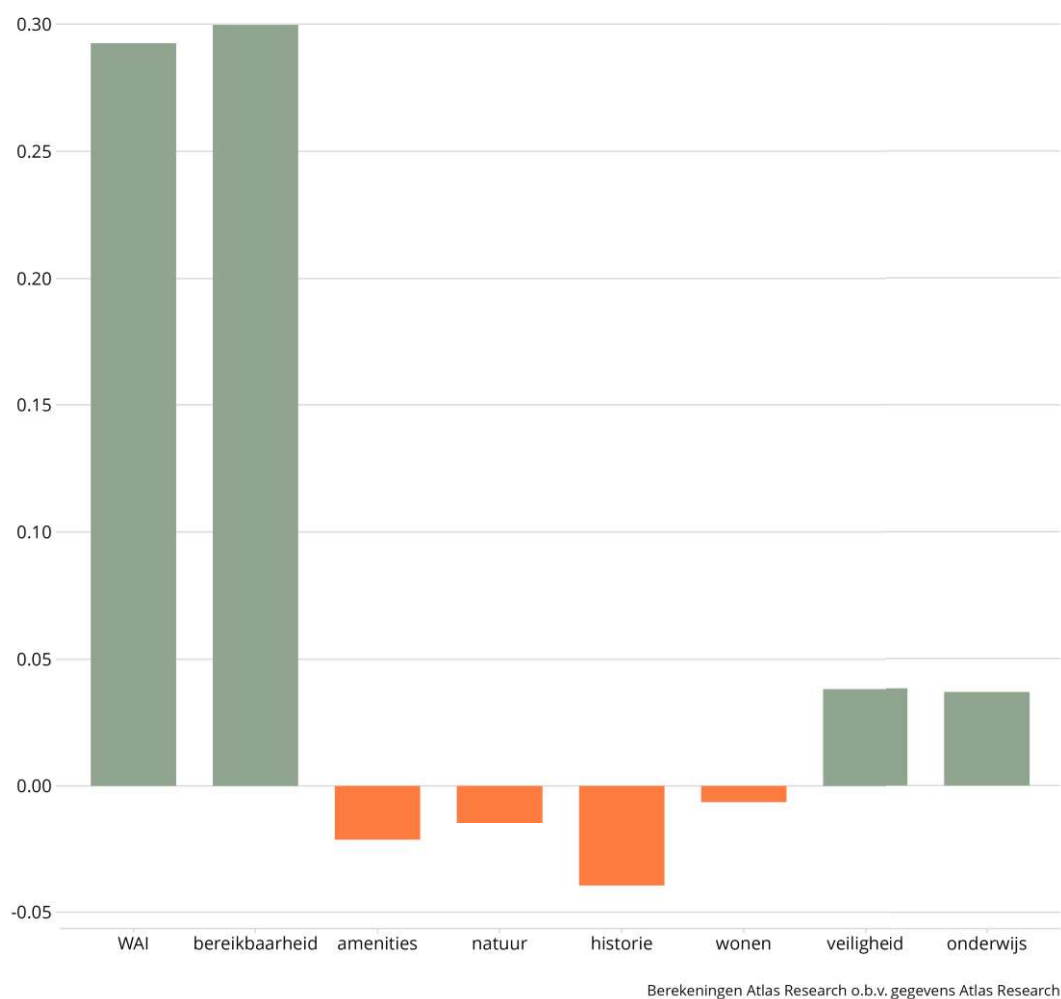
²⁶ Dat zijn in feite hoogopgeleiden die werken in een hooggekwalficeerde baan: G.A. Marlet & C.M.C.M. van Woerkens (2007). The Dutch Creative class and how it fosters urban employment growth. *Urban Studies*, 44(13), pp. 2605-2626.

²⁷ G.A. Marlet (2009). *De aantrekkelijke stad*. Nijmegen: VOC Uitgevers; Middeldorp et al. (2023) *Atlas voor gemeenten 2023*. Nijmegen: R&Z boeken.

²⁸ Voor meer informatie over het berekenen van de woonaantrekkelijkheid en de factoren die hierin mee blijken te spelen volgens het woonaantrekkelijkheidsmodel zie Middeldorp, M., et al (2023) *Atlas voor gemeenten 2023*. Nijmegen: R&Z boeken.

cultuuraanbod – minder bepalend voor de woonaantrekkelijkheid van Amstelveen tegenover andere steden in de G50.²⁹

Figuur 4.1 De aantrekkingskracht van Amstelveen ten opzichte van de G50 volgens de WAI (culturele voorzieningen in *amenities* meegenomen), 2025

Over het algemeen is men bereid minder ver te reizen voor stedelijke voorzieningen (zoals een culturele voorstelling) dan voor een baan – voor de bereikbaarheid van voorzieningen is om deze reden ook het aantal voorzieningen meegenomen dat men kan bereiken binnen

²⁹ Dit betekent niet dat Amstelveen op zichzelf een laag voorzieningsniveau heeft. Het betekent wel dat, in vergelijking met andere steden, het huidige voorzieningsniveau minder bepalend is voor de concurrentiepositie van Amstelveen wat betreft woonaantrekkelijkheid. De dimensie *amenities* in de woonaantrekkelijkheidsindex bevat het aantal bereikbare podia, het bereikbare kwalitatieve culinaire aanbod, het aantal bereikbare horecagelegenheden, het aanbod bereikbare nachtcultuur en het aanbod bereikbare niet-dagelijkse winkels.

een acceptabele reistijd op de fiets. Waar het aanbod banen in Amsterdam sterk meespeelt in de aantrekkelijkheid van Amstelveen, geldt dit hierdoor in veel mindere mate voor de voorzieningen van Amsterdam.

Om de woonaantrekkelijkheid in de toekomst te behouden of te vergroten is het belangrijk dat het cultuuraanbod meegroeit met de populatie – naar verwachting zal Amstelveen 110.000 inwoners tellen in 2037, wat overeenkomt met een groei van ongeveer 15% ten opzichte van de huidige situatie.³⁰

4.2 De brede welvaart van Amstelveen

De woonaantrekkelijkheidsindex is gebaseerd op de betalingsbereidheid van mensen om ergens te wonen. Steden die hoog scoren op de woonaantrekkelijkheidsindex trekken een jongere, creatievere en hoger opgeleide populatie aan en doen het over het algemeen daarmee economisch beter. De laatste jaren is er steeds meer aandacht voor een breder welvaartsperspectief. Voor de *Atlas voor gemeenten 2024* werd een brede welvaartsindex ontwikkeld, waarbij steden niet alleen vergeleken werden op indicatoren voor economische welvaart (inkomen, schulden, arbeidsparticipatie, opleidingsniveau) maar ook op indicatoren voor o.a. gezondheid & welzijn, werk-privébalans, woonplezier, en sociale cohesie. Het cultuuraanbod van een stad is ook in deze index opgenomen, als onderdeel van woonplezier.

De steden in de G50 met de hoogste brede welvaart zijn volgens deze methode Hengelo, Alkmaar en Ede. Grotere steden die in de woonaantrekkelijkheidsindex goed scoren (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam), doen het doorgaans juist minder goed wat betreft de brede welvaart. Amstelveen scoort echter ook relatief hoog op de brede welvaartsindex, namelijk op de twaalfde plek van de G50. Amstelveen heeft deze hoge positie met name te danken aan relatief hogere scores op de dimensies gezondheid & welzijn, werk & opleiding, materiële welvaart en veiligheid, terwijl de gemeente wat achterblijft op het gebied van natuur & milieu, werk-privébalans en als laatste woonplezier – waar het Amstelveense cultuuraanbod onder valt.³¹

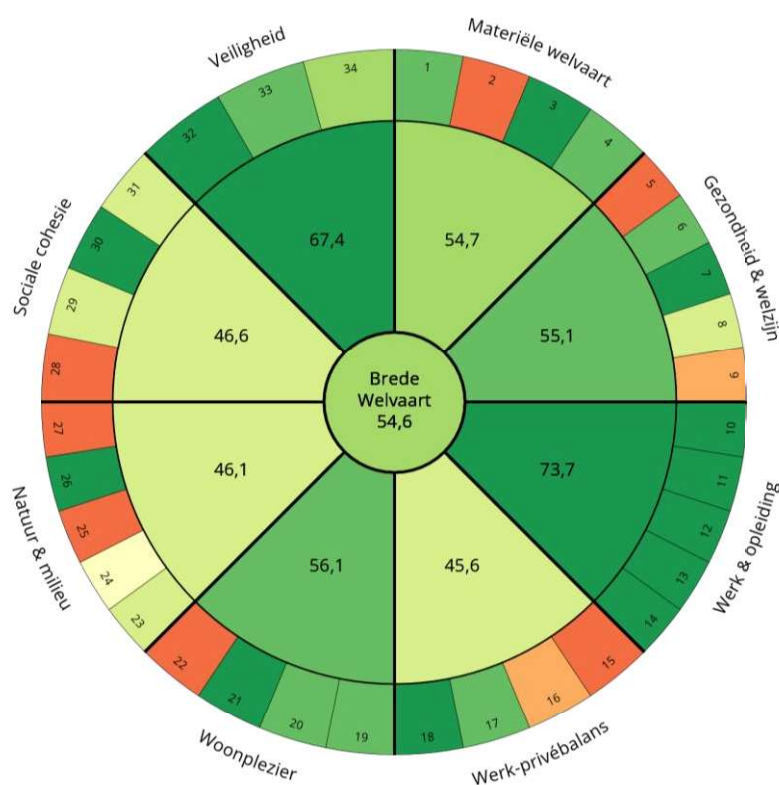
Figuur 4.2 maakt de brede welvaart in Amstelveen inzichtelijk door middel van een profiel-diagram met de acht dimensies en de 34 onderliggende indicatoren van de index. Het

³⁰ Bron: CBS

³¹ Zie figuur B4.1 en tabel B4.1 in Bijlage 3 voor de volledige ranglijst van G50-gemeenten, en de positie van Amstelveen op de verschillende onderdelen van de bredewelvaartsindex.

getal in de cirkel in het midden van de figuur toont de totaalscore³² op de index, de getallen in de 'taartpunten' daaromheen de dimensiescores en de buitenste randen geven met een kleur aan hoe de gemeente op de individuele indicatoren scoort (zie Bijlage 3 voor een overzicht van alle genummerde indicatoren). Hoe (donker)groener of (donker)roder de kleur van een dimensie of indicator, hoe respectievelijk positiever of negatiever dit aspect van brede welvaart aanwezig is in Amstelveen.

Figuur 4.2 Profielcirkel van de bredewelvaartsindex voor de gemeente Amstelveen (2025, groener = positiever t.o.v. landelijk gemiddeld, roder = negatiever). Zie Bijlage 3 voor de inhoud van de genummerde indicatoren.

Bron: berekeningen Atlas Research

³² De scores op de individuele indicatoren zijn geschaald met de min/max-methode, waardoor ze een waarde krijgen tussen 0 (laagste geobserveerde waarde voor alle gemeenten tussen 2013 en 2023) en 1 (de hoogste waarde). De weging van de indicatoren binnen de dimensiescores en totaalscores is bepaald met de *Benefit-of-the-Doubt-methode*; een methode die de gewichten van indicatoren voor elke gemeente zo optimaliseert dat aspecten waar een gemeente 'goed' in is zwaar meewegen en aspecten waar een gemeente 'slecht' in is juist minder zwaar. Volgens zijn deze gemeentespecifieke gewichten omgerekend naar landelijke gewichten door het gewogen gemiddelde van alle gemeenten te nemen.

Binnen de dimensie woonplezier kleurt één taartpunt opvallend rood. Dit is het voorzieningsniveau van Amstelveen, waar ook het aanbod podiumkunsten in is verwerkt. De gunstige twaalfde plek in de bredewelvaartsindex – net als de gunstige tweede plek op de woonaantrekkelijkheidsindex – ten opzichte van het landelijk gemiddelde behaalt Amstelveen dus eerder ondanks in plaats van dankzij het aanbod cultuur.

Cultuur komt ook op andere manieren indirect terug in de bredewelvaartsindex, bijvoorbeeld bij de dimensies sociale cohesie en gezondheid & welzijn – actieve en passieve deelname aan cultuur is in eerder onderzoek gelinkt aan verschillende positieve uitkomsten. Daarnaast dragen banen in de cultuursector bij aan werkgelegenheid. Deze aspecten komen terug in het Atlas framework van de verschillende maatschappelijke waarden van cultuur – hierover wijden we verder uit in de volgende paragraaf.

4.3 De maatschappelijke waarde van cultuur

In het vorige hoofdstuk stonden de kosten van cultuur centraal. Hoeveel geld investeren gemeenten in het culturele aanbod? Dit is gemakkelijk in geld uit te drukken. De baten die hier tegenover staan, zijn dat niet. Dit maakt het moeilijk om uitspraken te doen over hoe de kosten zich verhouden tot de opbrengsten. *“All art is quite useless, the only excuse for making a useless thing is that one admires it intensely.”* Met deze quote van Oscar Wilde wordt in de *Atlas voor gemeenten 2007* het framework geïntroduceerd waarmee Atlas Research de afgelopen twintig jaar de waarde van cultuur in kaart heeft gebracht voor verschillende gemeenten, regio's en (groepen van) culturele instellingen. In deze paragraaf staat de maatschappelijke waarde van cultuur centraal, besproken aan de hand van dit framework.

Maatschappelijke waarde omvat veel meer dan enkel de winst van een bedrijf of de opbrengst van een product. De maatschappelijke waarde draait om *welvaart*, waaronder alles valt wat mensen tot nut is. Wanneer een product, bedrijf of sector de welvaart in ons land meer verhoogt dan wat de belastingbetaler er aan subsidie in stopt, dan zijn die subsidies maatschappelijk te rechtvaardigen, en is het dus van maatschappelijke waarde. Een belangrijk punt is verder dat het onderzoeken van de maatschappelijke waarde van culturele instellingen meer is dan de verschillende geldstromen in kaart brengen – de welvaartswinst gaat om de *toegevoegde* waarde die de instellingen hebben, tegenover een scenario waar het cultuuraanbod er niet is.³³

³³ Marlet, G., Ponds, R., Poort, J., Van Woerkens, C. (2018). De waarde van cultuurstad Utrecht. Een maatschappelijke kosten-batenanalyse van de cultuuruitleg. Utrecht: Atlas voor gemeenten.

De maatschappelijke waarde van het culturele aanbod voor een stad begint bij het feit dat mensen van cultuur genieten, en daardoor graag culturele instellingen en evenementen bezoeken. Om die reden willen veel mensen – en in hun kielzog bedrijven – in een stad met een groot en gevarieerd cultureel aanbod wonen. Alle maatschappelijke effecten die gevolgen hebben voor de welvaart van consumenten (consumentensurplus) en bedrijven (producentensurplus) leveren de stad een maatschappelijke baat op, en moeten bij een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) in kaart worden gebracht. Het gaat dus niet alleen om financiële baten, zoals de winst op toeristische bestedingen, maar bijvoorbeeld ook om het genot dat consumenten ontleen aan een cultuurbezoek.

Volgens het door Atlas Research ontwikkelde framework heeft cultuur vijf verschillende maatschappelijke waarden. In de volgende alinea's lichten we deze verder uit.

Gebruikswaarde: Het plezier van cultuurbezoek

De gebruikswaarde is de waarde die voortkomt uit het feit dat mensen van kunst en cultuur genieten en ontstaat bij het feitelijke gebruik van cultuur. De gebruikswaarde is het zogeheten consumentensurplus;³⁴ de meerwaarde die mensen hechten aan een bezoek aan een podium, museum of film ten opzichte van een alternatieve tijdsbesteding. De bezoeker heeft er namelijk voor gekozen om zijn of haar geld en tijd in dit bezoek te steken, in plaats van in andere tijdsbestedingen (bijvoorbeeld een bezoek aan een ander museum, bioscoop of een dagje winkelen). Belangrijk is dat er ook gebruikswaarde voortkomt uit cultuurbezoek of cultuurdeelname zonder toegangsprijs, aangezien mensen hier ook hun tijd in steken en er plezier aan beleven.

Om deze maatschappelijke waarde te maximaliseren is het belangrijk om te zorgen dat er met de gemeentelijke cultuuruitgaven voldoende aanbod gecreëerd wordt dat aansluit bij de wensen van de inwoners. Verder is het van belang om drempels voor deelname zoveel mogelijk weg te nemen om bezoek te maximaliseren. Een voorbeeld voor het verhogen van de gebruikswaarde van cultuur in Amstelveen zijn de gratis bezoeken voor inwoners van Amstelveen aan het Museum Cobra op woensdagmiddagen³⁵ – mogelijk trek je daarmee

³⁴ Het consumentensurplus wordt erkend als een maatschappelijke waarde van vrijetijdsbesteding (zoals bijvoorbeeld cultuurbezoek) in verschillende leidraden voor het opstellen van maatschappelijke kosten-batenanalyses voor de Nederlandse overheid. Zie bijvoorbeeld: Romijn, G. & Renes, G. (2013), Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse, Den Haag: CPB/PBL; Koopmans, C., Heyma, A., Hof, B., Imandt, M., Kok, L., Pomp, M. (2016). Werkwijze voor kosten-batenanalyse in het sociale domein. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

³⁵ Zie: <https://cobra-museum.nl/cobra-pas-amstelveen/>

bezoek van inwoners die de toegangsprijs als drempel ervaren en anders waren weggebleven (of minder vaak waren gekomen).

Optiewaarde

Steden met een groot en gevarieerd cultureel aanbod zijn over het algemeen populaire woonlocaties. Die steden hebben de grootste aantrekkingskracht op verhuizende huishoudens. Het feit dat mensen graag in de buurt willen wonen van cultureel aanbod komt tot uitdrukking in de optiewaarde; de waarde die mensen hechten aan de mogelijkheid om spontaan, op elk moment van de dag en week, een culturele activiteit te beleven. Die optiewaarde vertaalt zich in een grotere betalingsbereidheid voor een (woon)locatie in de buurt van culturele instellingen en activiteiten en kan worden uitgerekend met de zogenoemde hedonische prijsmethode. Het gaat hierbij puur om de waarde die mensen hechten aan de optie om gebruik te kunnen maken van cultuur, los van het werkelijke gebruik.

De hedonische prijsmethode is de wetenschappelijk gangbare methode om de (positieve of negatieve) waarde van *amenities* (voorzieningen), waarvoor geen eigen markt bestaat waarop een prijs tot stand komt, in te schatten.³⁶ De hedonische prijsmethode gaat ervan uit dat mensen de voor- en nadelen van een bepaalde woonlocatie meewegen in hun bereidheid om te betalen voor een woning op zo'n locatie.³⁷ Kunst, cultuur en erfgoed in de (nabijheid van de) woonomgeving zijn factoren die de woningprijzen positief kunnen beïnvloeden.

Uit eerder onderzoek blijkt dat de optiewaarde voornamelijk voor podiumkunsten hoog is.³⁸ Daarnaast betalen mensen ook om in de buurt van musea en filmhuizen te wonen, maar in mindere mate dan podiumkunsten.³⁹ Om de optiewaarde te maximaliseren is het belangrijk dat Amstelveen investeert in de vormen van kunst en cultuur die mensen meenemen in hun overweging om te betalen voor een woning in de omgeving van het aanbod. In Hoofdstuk 2 was te zien dat Amstelveen relatief goed scoort op het aanbod podiumkunsten per inwoner, en juist minder goed op het filmaanbod.

³⁶ Zie Marlet, G., Ponds, R., Poort, J. Van Woerkens, C. (2018). De waarde van cultuurstad Utrecht. Utrecht: Atlas voor gemeenten; Bosker, M., Garretsen, H., Marlet, G., Van Woerkens, C. (2017). Nether Lands. Evidence on the price and perception of rare natural disasters, *Journal of European Economic Association*.

³⁷ Rosen, S. (1974). Hedonic prices and implicit markets: product differentiation in pure competition, *Journal of Political Economy*, 82, pp. 34-55; Roback, J. (1982). Wages, rents, and the quality of life, *Journal of Political Economy*, 90, pp. 1257-1278.

³⁸ Marlet, G., Van Woerkens, C. (2011). Atlas voor gemeenten 2011. De waarde van cultuur voor de stad. Nijmegen: VOC Uitgevers.

³⁹ Zie Ponds, R., Marlet, G., & Van Woerkens, C. (2019). Het belang van kunst en cultuur voor Amersfoort. Utrecht: Atlas voor gemeenten.

Bestaanswaarde

Naast de optie om cultuur te kunnen bezoeken en de waarde van het werkelijke gebruik hechten mensen ook waarde aan het bestaan van kunst en cultuur. Het is mogelijk dat ook mensen die nooit naar een culturele instelling gaan, en ook niet op een bepaalde locatie willen wonen omdat er veel cultureel aanbod aanwezig is, waarde hechten aan het bestaan van de Amstelveense musea, kunstcollecties en erfgoed. Ook een deel van deze mensen zou het waarschijnlijk vervelend vinden als een museum zijn deuren moest sluiten of als een prominent kunstwerk wordt gestolen of beschadigd. De bestaanswaarde van kunst en cultuur hangt samen met de identiteit en trots die mensen aan het bestaan kunnen ontleen en is misschien de moeilijkste om in geld uit te drukken – niettemin hoort de bestaanswaarde bij de maatschappelijke baten van cultuur.

Economische waarde

De economische waarde van cultuur voor Amstelveen omvat de toegevoegde waarde van de sector aan de Nederlandse economie dat weg zou vallen als er geen kunst en cultuur meer zou zijn. De economische waarde van kunst en cultuur bestaat voor een belangrijk deel uit de bestedingen van toeristen en dagjesmensen die zonder het aanbod kunst en cultuur niet naar de gemeente Amstelveen waren gekomen.

Het aanbod kunst en cultuur is één van de belangrijkste redenen voor mensen om een stad te bezoeken, naast bijvoorbeeld winkelen of horecabezoek. De toeristen en dagbezoekers die naar een gemeente komen, doen dit voor een deel omdat het culturele aanbod ze aantrekt. Uit onderzoek voor de gemeente Utrecht blijkt bijvoorbeeld dat 11% van de toeristen een museum bezoekt en 9% een theater of concert.⁴⁰ Daarnaast gaat 12% van de bezoekers naar een (o.a. cultureel) evenement en 5% naar een bioscoop. Voor een omvangrijk deel vormt het bezoeken van een culturele instelling dus één van de activiteiten die ze in de stad ondernemen. Uit ander onderzoek blijkt dat een museumbezoek in 13% van de gevallen de hoofdreden is van toeristische bezoekers om Utrecht te bezoeken.⁴¹

Mensen reizen voornamelijk doelmatig voor een bepaald museum ergens naartoe, in plaats van dat ze met een ander doel naar de regio komen zoals winkelen of horecabezoek en vervolgens een spontaan museumbezoek erbij doen. De culturele dagbezoekers doen daarbij doorgaans meer uitgaven dan alleen in het museum zelf – ook andere lokale ondernemers profiteren mee. In het voorbeeld van het onderzoek voor Utrecht bleek dat de

⁴⁰ Marlet, G., Ponds, R., Poort, J. Van Woerkens, C. (2018). De waarde van cultuurstad Utrecht. Utrecht: Atlas voor gemeenten.

⁴¹ De Graaf, A., Janssen, I., van Raaij, J. (2018). Bezoekersonderzoek 2017–2018. Utrecht: IB Onderzoek, gemeente Utrecht.

additionele bestedingen⁴² van bezoekers aan Utrechtse musea, podia en film optelden tot ruim €77 miljoen per jaar (in 2018) voor bezoekers elders uit Nederland, en €12,7 miljoen voor bezoekers uit het buitenland. Omgerekend naar additionele winst voor bedrijven en belastingopbrengsten voor de gemeente betekende dit een jaarlijkse economische waarde van €4,5 miljoen. In een ander soortgelijk onderzoek voor de gemeente Amersfoort in 2019⁴³ ging het om totale bestedingen van jaarlijks bijna €9 miljoen euro van toeristische cultuurbezoekers, wat omgerekend €441 duizend betekende in additionele winst voor bedrijven en belastingopbrengsten voor de gemeente.

De aanwezigheid van musea in een gemeente zorgt voor economische waarde doordat de bezoekers van deze musea vaak een dagtrip maken naar de gemeente en hierbij meer geld uitgeven dan enkel aan het museumbezoek. Het in stand houden van de Amstelveense musea en (meer) toeristisch bezoek aantrekken is belangrijk om de economische waarde te maximaliseren, wat lokale ondernemers ten goede komt.

Sociale waarde

Van deelname aan kunst en cultuur gaan volgens de internationale wetenschappelijke literatuur allerlei positieve effecten uit, zowel op het terrein van gezondheid en onderwijs, als leefbaarheid en veiligheid.⁴⁴ Een grootschalig onderzoek van de WHO toonde aan dat er veel ondersteuning is in de wetenschappelijke literatuur voor een relatie tussen kunst en cultuur en verschillende positieve aspecten van welzijn, maar dat dit onderbelicht blijft in cultuurbeleid van Europese landen.⁴⁵

Het Cultural Value Project⁴⁶ toonde verder aan dat kunsteducatie op school voordelen biedt in gedrag en kenmerken die benodigd zijn voor een succesvolle educatie, zoals zelfvertrouwen, motivatie, pro-sociaal gedrag en cognitieve vaardigheden. Ook ander

⁴² Met *additionele* bestedingen bedoelen we dat dit het deel is van de toeristische bestedingen die de stad gemist zou hebben zonder het bestaan van de musea.

⁴³ Ponds, R., Marlet, G., Van Woerkens, C. (2019). Het belang van kunst en cultuur voor Amersfoort. De relatieve omvang en maatschappelijke waarde van het culturele aanbod in Amersfoort. Utrecht: Atlas voor gemeenten.

⁴⁴ Zie voor een overzicht: J. Ruiz (2004). A literature Review of the evidence base for culture, the arts and sport policy. Edinburgh: Social Research, pp. 61-68; Faqt (2011). Intelligentie, geluk en gezondheid. Wat de wetenschap zegt over de effecten van kunst en cultuur; Marlet, G.A., Poort, J., Laverman, F. (2007). De kunst van investeren in cultuur. Amsterdam/Utrecht: SEO/Atlas voor gemeenten.

⁴⁵ Fancourt, D., & Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Health evidence network synthesis report 67, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, Denmark.

⁴⁶ Crossick, G., Kaszynska, P. (2016). Understanding the value of arts & culture. The AHRC Cultural Value Project, Arts & Humanities Research Council.

onderzoek⁴⁷ toont bewijs voor het effect van cultuureducatie op de leerprestaties van kinderen, waarbij aangetoond is dat door deelname aan cultuureducatie kinderen meer vaardigheden en zelfbewustzijn ontwikkelen, en minder crimineel gedrag vertonen. Dit zorgt niet alleen voor minder overlast en onveiligheid, en daarmee voor minder kosten voor politie en justitie, maar zorgt uiteindelijk ook voor een beter opgeleide bevolking en daardoor een hogere productiviteit. Dat is een welvaartswinst die zou wegvallen als er geen cultuur(educatie) meer zou zijn, en noemen we de sociale waarde van cultuur.

Met name voor de positieve effecten van cultuur(educatie) op kinderen en ouderen lijken bewijzen te zijn in bestaand onderzoek. Het inzetten op cultuureducatie op scholen (o.a. het verhogen van het aantal bezoeken aan culturele instellingen door schoolklassen) en het beter beschikbaar maken van kunst en cultuur voor ouderen zijn manieren om de sociale waarde van cultuur te maximaliseren. Een voorbeeld hiervan zijn samenwerkingen tussen culturele instellingen en Amstelveense scholen.

4.4 Deelconclusies

Een groot en gevarieerd cultuuraanbod draagt op verschillende manieren bij aan een stad. In dit hoofdstuk hebben we de bijdrage aan cultuur aan de woonaantrekkelijkheid en brede welvaart omschreven en de wijzen waarop cultuur maatschappelijke waarde genereert.

Onderzoek naar de woonaantrekkelijkheid van steden wijst uit dat het culturele aanbod een belangrijke factor is voor de aantrekkingskracht en de economische vitaliteit van een stad. Op de woonaantrekkelijkheidsindex die Atlas Research jaarlijks ontwikkelt, staat Amstelveen op de tweede plek van de G50 en dankt ze haar positie voornamelijk aan de grote hoeveelheid banen die vanuit de gemeente bereikbaar zijn, terwijl het voorzieningenniveau minder bepalend is voor de woonaantrekkelijkheid van Amstelveen. Om de woonaantrekkelijkheid in de toekomst te behouden of te vergroten is het belangrijk dat het cultuuraanbod meegroeit met de populatie – naar verwachting groeit het aantal inwoners van Amstelveen tot 2037 met ongeveer 15%.

De laatste jaren is steeds meer aandacht voor een breder welvaartsperspectief. In de door Atlas Research ontwikkelde brede welvaartsindex worden steden vergeleken op indicatoren voor o.a. economische welvaart, gezondheid & welzijn, werk-privébalans, woonplezier en sociale cohesie. Het cultuuraanbod is onderdeel van het woonplezier. Van de G50 staat

⁴⁷ Fiske (1999). *Champions of Change. The impact of the Arts on Learning*. Washington DC: President's Committee on the Arts and the Humanities.

Amstelveen op de twaalfde positie, waarbij het voorzieningenniveau – waar het aanbod podiumkunsten in is verwerkt – juist relatief laag is in Amstelveen. De relatief hoge brede welvaart ten opzichte van de G50 behaalt Amstelveen eerder ondanks in plaats van dankzij het cultuuraanbod.

Waar de kosten van cultuur gemakkelijk in geld zijn uit te drukken, zijn de baten dat veelal niet. Atlas Research heeft een framework ontwikkeld waarmee de maatschappelijke waarde van cultuur in kaart kan worden gebracht. In dit framework staan vijf verschillende maatschappelijke waarden centraal:

1. Gebruikswaarde: het plezier dat men beleeft aan een cultuurbezoek;
2. Optiewaarde: de waarde die men hecht aan de mogelijkheid om gebruik te kunnen maken van cultuur;
3. Bestaanswaarde: de waarde die men hecht aan het bestaan van kunst en cultuur, ongeacht of ze er werkelijk gebruik van willen maken;
4. Economische waarde: de toegevoegde waarde van de cultuursector aan de economie;
5. Sociale waarde: de positieve effecten van cultuur(educatie / -deelname) op met name kinderen en ouderen

Bijlage 1

Details over benchmarkgegevens

Tabel BI.1 Toelichting benchmark-indicatoren in hoofdstuk 2

Indicator	Peiljaar	Beschrijving
Aantal musea	2024	Aantal musea per 1.000 inwoners. Bron: Erfgoedmonitor
Aantal stoelen in bioscopen en filmhuizen	2024	Aantal stoelen in bioscopen en filmhuizen per 1.000 inwoners. Bron: NVBF
Aantal zalen in bioscopen en filmhuizen	2024	Aantal zalen in bioscopen en filmhuizen per 1.000 inwoners. Bron: NVBF
Aantal culturele festivals per 1.000 inwoners	2024	Aantal culturele festivals en evenementen (waaronder muziek, film, beeldende kunst, literatuur en theater) per 1.000 inwoners. Bron: EM-Cultuur
Aantal vestigingen galerieën en expositieruimten	2024	Aantal vestigingen met sbi-code 91022 (kunstgalerieën en -expositieruimten) in een gemeente per 1.000 inwoners. Bron: LISA
Aantal vestigingen scheppende kunsten	2024	Aantal vestigingen met sbi-code 9003 (schrijven en overige scheppende kunsten) in een gemeente per 1.000 inwoners. Bron: LISA
Aantal vestigingen voor kunstzinnige vorming amateurs	2024	Aantal vestigingen met sbi-code 85522 (kunstzinnige vorming van amateurs) en 85521 (dansscholen) in een gemeente per 1.000 inwoners. Bron: LISA
Aantal bibliotheekvestigingen	2022	Aantal bibliotheekvestigingen per 1.000 inwoners in de gemeente. Andere soorten bibliotheeklocaties of services zijn niet meegeteld, zoals bibliobushaltes, afhaalpunten, servicepunten, e.d. Bron: KB
Aantal boekhandels	2024	Aantal vestigingen met sbi-code 4761 (winkels in boeken) per 1.000 inwoners in de gemeente. Bron: LISA

Indicator	Peiljaar	Beschrijving
Aantal podia	2023	Het aantal podia in de gemeente per 1.000 inwoners met minstens wekelijks aanbod in het peiljaar of in één van de vorige vier jaren die nog steeds actief zijn. Bron: VNPF, VSCD, EM-Cultuur en eigen dataverzameling
Aantal voorstellingen podiumkunsten	2023	Het aantal voorstellingen podiumkunsten in een gemeente per 1.000 inwoners. Bron: VNPF, VSCD en eigen dataverzameling
Aantal voorstellingen pop	2023	Het aantal voorstellingen popmuziek, jazz en wereldmuziek per 1.000 inwoners in een gemeente. Bron: VSCD, VNPF en eigen dataverzameling
Aantal bereikbare podia	2023	Voor de "bereikbare" podia met wekelijks aanbod is op het niveau van PC4-gebieden het binnen acceptabele reistijd bereikbare podia bepaald. De bereikbaarheid is gebaseerd op de gemiddelde reiswaardering van Nederlanders die vrijetijdsactiviteiten ondernemen. Podia tellen minder zwaar naarmate ze een langere reistijd hebben. Bron: VSCD, VNPF en eigen dataverzameling
Aantal bereikbare voorstellingen popmuziek	2023	Voor de "bereikbare" voorstellingen popmuziek is op het niveau van PC4-gebieden het binnen acceptabele reistijd bereikbare podia en voorstellingen bepaald. De bereikbaarheid is gebaseerd op de gemiddelde reiswaardering van Nederlanders die vrijetijdsactiviteiten ondernemen. Voorstellingen tellen minder zwaar naarmate ze een langere reistijd hebben. Bron: VSCD, VNPF en eigen dataverzameling
Aantal bereikbare dancepodia	2022	Voor de "bereikbare" dancepodia met wekelijks aanbod is op het niveau van PC4-gebieden het binnen acceptabele reistijd bereikbare podia bepaald. De bereikbaarheid is gebaseerd op de gemiddelde reiswaardering van Nederlanders die vrijetijdsactiviteiten ondernemen. Podia tellen minder zwaar naarmate ze een langere reistijd hebben. Bron: DJGuide

Indicator	Peiljaar	Beschrijving
Aantal bezoekers podiumkunsten	2019	Aantal bezoeken podiumkunsten per 1.000 inwoners aan podia in de gemeente. Bron: VSCD, VNPF en eigen dataverzameling
Aantal bezoekers musea	2024	Aantal bezoeken aan musea die aangesloten zijn bij de Museumvereniging per 1.000 inwoners. Bron: Museumvereniging
Aandeel lid van bibliotheek	2023	Aandeel van de bevolking dat lid is van een bibliotheek. Bron: CBS
Aantal bezoekers film	2023	Aantal bezoekers van films in bioscopen en filmhuizen per 1.000 inwoners. Bron: NVBF
Gemeentelijke cultuuruitgaven totaal	2023	Totale gemeentelijke cultuuruitgaven per 1.000 inwoners. Bron: CBS
Gemeentelijke cultuuruitgaven 'Podiumkunsten'	2023	Gemeentelijke cultuuruitgaven aan 'Podiumkunsten' (post 5.3.1 op lv3) per 1.000 inwoners. Bron: CBS
Gemeentelijke cultuuruitgaven 'Museum'	2023	Gemeentelijke cultuuruitgaven aan 'Museum' (post 5.4 op lv3) per 1.000 inwoners. Bron: CBS
Gemeentelijke cultuuruitgaven 'Media'	2023	Gemeentelijke cultuuruitgaven aan 'Media' (post 5.6 op lv3) per 1.000 inwoners. Bron: CBS
Gemeentelijke cultuuruitgaven 'Kunst- en cultuureducatie'	2023	Gemeentelijke cultuuruitgaven aan 'Kunst- en cultuureducatie' (post 5.3.3 op lv3) per 1.000 inwoners. Bron: CBS
Gemeentelijke cultuurinkomsten totaal	2023	Gemeentelijke cultuurinkomsten (post 5.3 t/m 5.6 op lv3) per 1.000 inwoners. Bron: CBS

Bijlage 2

Inhoud Cultuurindex

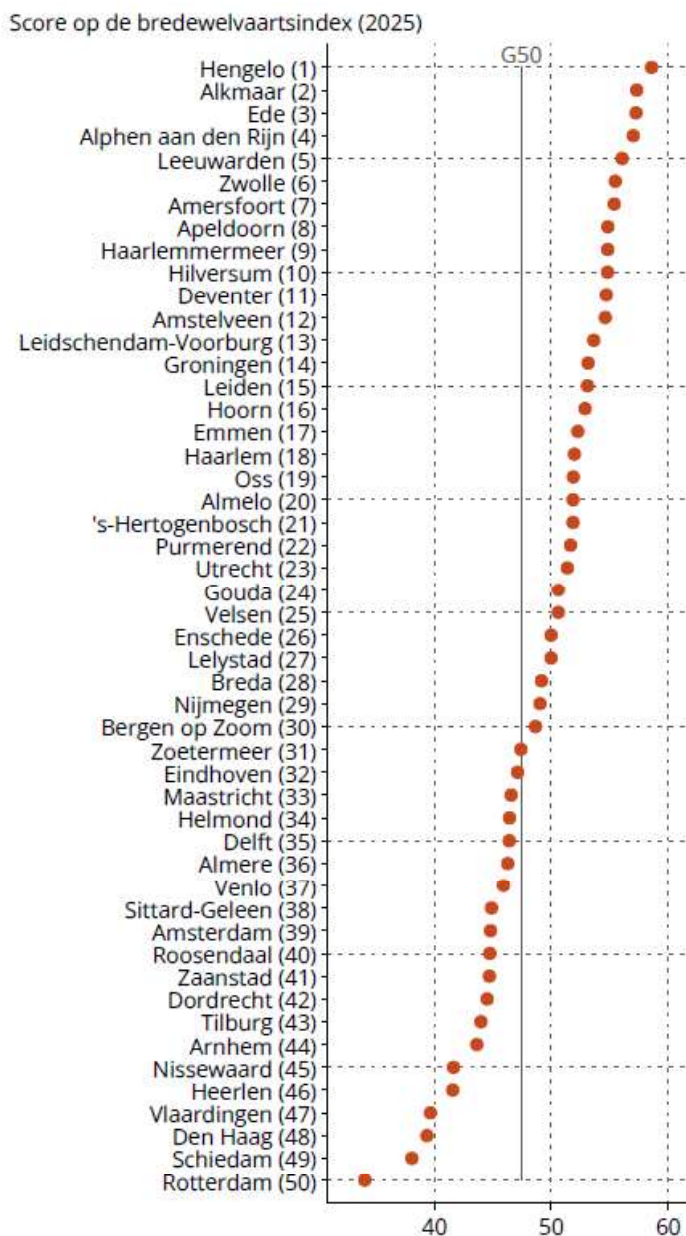
In onderstaande tabel staat de inhoud van de cultuurindex die is samengesteld op basis van de benchmarkgegevens die in Hoofdstuk 2 zijn gerapporteerd. Hierbij is zoveel mogelijk aangesloten bij de inhoud en de berekeningswijze van de eerdere cultuurindexen van Atlas Research (in de *Atlas voor gemeenten 2012* en *2018*). Zo hebben bepaalde indicatoren in deze index een zwaarder gewicht gekregen omdat deze meer bijdragen aan de aantrekkelijkheid van een stad (met name podiumkunsten). Voor elke gemeente is de index-score van de verschillende indicatoren opgeteld na toepassing van de onderstaande gewichten, en vervolgens gerangschikt.

Indicator (altijd index op basis van aantal per 1.000 inwoners)	Gewicht
Aantal podia met wekelijkse voorstellingen	5,0%
Aantal voorstellingen podiumkunsten	20,0%
Aantal bereikbare nachtpodia	2,5%
Aantal culturele festivals	2,5%
Totaal podiumkunsten	30,0%
Aantal musea (alle soorten)	15,0%
Aantal galerieën	2,5%
Aantal kunstuitleencentra	2,5%
Totaal musea en beeldende kunst	20,0%
Aantal Rijksmonumenten	7,5%
Aantal archeologische monumenten	7,5%
Totaal Erfgoed	15,0%
Aantal stoelen in bioscopen en filmhuizen	5,0%
Aantal zalen in bioscopen en filmhuizen	5,0%
Totaal film	10,0%
Aantal vestigingen bibliotheken	7,5%
Aantal boekhandels	7,5%
Totaal Letteren	15,0%
Aantal vestigingen kunstzinnige vorming	5,0%
Aantal vestigingen scheppende kunsten	5,0%
TOTAAL	100,0%

Bijlage 3

Bredewelvaartsindex (H4)

Figuur B3.1 Ranglijst bredewelvaartsindex van de G50 gemeenten (2025)

Tabel B3.1 Positie Amstelveen binnen de G50 op de dimensies van de bredewelvaartsindex (2025)

Dimensie van brede welvaart	Positie van Amstelveen binnen de G50
Materiële welvaart	6
Gezondheid en welzijn	1
Werk en opleiding	13
Werk-privébalans	34
Woonplezier	18
Natuur en milieu	23
Sociale cohesie	19
Veiligheid	5

Figuur B3.2 Overzicht inhoud brede welvaartsindex

Indicator	Gewicht
Materiële welvaart (2014, sociaal-economische index)	9,0%
1 Inkomen	1,6%
2 Vermogen	2,4%
3 Armoede	2,0%
4 Schulden	3,0%
Gezondheid & welzijn (2017, 2021)	12,6%
5 Levensverwachting	1,6%
6 Ervaren gezondheid	1,7%
7 Overgewicht	3,0%
8 Stress	4,2%
9 Tevredenheid met het leven	2,2%
Werk & opleiding (2006, 2009, 2014, sociaal-economische index)	13,1%
10 Werkzame beroepsbevolking	2,8%
11 Werkloze beroepsbevolking	2,3%
12 Vacaturedruk	2,1%
13 Opleidingsniveau	2,5%
14 Geen startkwalificatie	3,4%
Werk-privébalans (2005, 2009, 2014, woonaantrekkelijkheidsindex)	15,0%
15 Werkuren	4,1%
16 Tevredenheid met vrije tijd	3,6%
17 Reistijd woon-werkverkeer	3,9%
18 Filedruk	3,5%
Woonplezier (2008, 2017, 2018, 2022, woonaantrekkelijkheidsindex)	14,9%
19 Tevredenheid met eigen woning	5,0%
20 Tevredenheid met woonomgeving	3,4%
21 Lage leefbaarheid	2,5%
22 Amenities	3,9%
Natuur & milieu (2013, 2016, 2023, woonaantrekkelijkheidsindex)	15,4%
23 Fijnstof	3,4%
24 Geluidsoverlast	3,3%
25 Groenblauwe woonaantrekkelijkheid	1,9%
26 Klimaatrisico's	4,6%
27 Hernieuwbare energie	2,3%
Sociale cohesie (2008, 2018, 2021)	12,9%
28 Sociale cohesie	3,1%
29 Vrijwilligers	4,2%
30 Vertrouwen	3,9%
31 Opkomst verkiezingen	1,7%
Veiligheid (2006, 2008, woonaantrekkelijkheidsindex)	7,1%
32 Misdrijven	2,8%
33 Ervaren onveiligheid	2,2%
34 Overlast	2,1%